

IZR. TANÜGYI ÉRTESÍTŐ

A szerkesztésért felelős: Kornfeld Gyula.

Megjelenik **minden hó 1-én.** — Kiadja az „**Orsz. Izr. Tanító-egyesület.**“ — Előfizetési ár: nem tagok számára egész évre 4 korona. — Az egyesület tagjainak díjmentesen jár. — Az előfizetési pénzek és tagsági díjak **Győri Adolf** egyesületi pénztárhoz, VI. Eötvös-utca 6. szám, küldendők. Szerkesztőségi iroda: VII., Sip-utca 12. szám.

TARTALOM: Két fontos ügy. Irta: Pfeiffer Ignác. — A magyar zsidó iskola fontossága. Irta: Vitt József. — Az ifjúsági olvasmányokról. Irta: Grossmann Mór. — Az igazság. Irta: Dóri S. Zsigmond. — Szemle. — Egyesületi élet. — Hírek iskoláink életéből. — Vegycesek.

Melléklet: Jelentés O. I. T. E. pályázatára beérkezett nyelvkönyvekről és azok bírálatáról. Irta: Schichtancz Ármin.

Két fontos ügy

A zsidó tanítóság világában is felderül néhanapján a nap, oszladozik a ködfoszlány, mely boldogulásának reménysugarát hosszú időn át eltakarta sóvár szemei elől. Öregbb kartársaink tudják leginkább, milyen volt a zsidó tanító helyzete évtizedekkel ezelőtt, midőn még nem védte őt sem törvény, sem méltányosság és igazságérzet; midőn még állása, családjának mindennapi kenyere hitközségének önkényétől, vagy szeszélyétől függött. Valóságos vértanuságot szenvedett e gárda minden talpalatnyi térért, melyet jelenlegi helyzetében érvényes jogaiért kivívott. Ha kitartását nem is koronázta mindig a teljes siker, ha jogos kívánalmainak egy része még mindig csak jámbor óhajlás maradt is, ez sok tekintetben felekezetünk szervezetlenségének tudható be, mely a zsidó tanítóság érdekeit az illetékes helyen nem igen tudta egyöntetű eljárással védelmezni.

Felekezetünknek minden pártárnyalattól ment egyedüli intézménye: az Országos Izr. Tanítóegyesület nem egy ügyben szállott sikra a zsidó tanítóság érdekeiért és rendszeresen minden igaz ügyben sikerült is a kívánt eredményt elérni.

Jelenleg is azon kellemes hírrel lephetjük meg tagtársainkat, hogy illetékes helyről nyert információk szerint a vallás- és közoktatásügyi miniszteriumban a tanítói nyugdíjtörvény revideálásával a hitoktatókat ezentúl az orsz. tanítói nyugdíjalap tagjaiul felveszik, a mennyiben az illetőknek tanítói oklevelük van. Nagy jelentőségű e változás a zsidó tanítóság életében, különösen azoknál, kik felekezetünk iskolájánál működtek s ezt az iskola-fentartó feloszlatván, a tanítót csak mint hitoktatót tartotta meg. Ez aztán nemcsak hogy elvesztette eddigi nyugdíjjogosultságát, hanem évek hosszú során át befizetett nyugdíjjárulékait sem kapta vissza. A hitoktatót állásában eddig

a népoktatási törvény nem védelmezte, egyedüli fóruma hitközsége volt, mely tetszése szerint szerződtette és bocsáthatta el. Jelentős különbséget tesz e megváltozott helyzet. Mihelyt a hitoktató az országos tanítói nyugdíj-alapnak rendes tagja, e viszonynak természetes folyománya, hogy állásában őt ép úgy véglegesíteni kell, mint más tanítót; kell, hogy a törvény őt is ép úgy megvédje, mint a népoktatás szolgálatában álló bármely kartársát.

Jóleső megalázkodással töltheti el a közoktatásügyi kormánynak ez a célba vett intézkedése országos egyesületünket, mely majd másfél évtizede éber figyelemmel kísérte vallástanítóinknak ebbeli kivánságát; több ízben kérelmezte az országos tanítói nyugdíjintézetbe való felvételüket és tőle telhetőleg megtett mindent, hogy illetékes helyen törekvése sikerrel járjon. Már az 1889. évi őszi közgyűlésen *Csukási* Fülöp alapos indokolással indítványt terjesztett be az iránt, hogy egyesületünk tegye meg a közoktatásügyi miniszteriumnál a kellő lépéseket, hogy az országos tanügyi törvények, így a nyugdíjtörvény is terjesztessék ki azon hitoktatókra, kik okleveles elemi vagy polg. iskolai tanítók és hogy ezek is a tanítói állományhoz tartozóknak mondassanak ki. Ez időtől fogva az „Értesítő“ napirenden tartotta a kérdést; több jeles cikkben fejtegette az ügy fontosságát és még mielőtt a nyugdíjtörvény első revíziója megtörtént, a központi választmány terjedelmes memorandumban kérte a közoktatási kormányt kérésének teljesítésére. A nyugdíjtörvénynek első revíziója azonban nagy csalódást hozott a hitoktatókra, mert a sok utánjárás ellenére sem vették kérésüket figyelembe; ügyüket azonban mégsem tekintették egész reménytelennek, mert lapunknak 1898. évi januári számában *Adler* Simon tagtársunk nagy örömmel közli a vallás- és közoktatásügyi miniszteriumnak 1897. évi augusztus hó 11-én, 39119. szám alatt kelt azon rendeletét, hogy a gyöngyösi állami polg. iskolánál alkalmazott két róm. kath. hitoktatót felvették az orsz. nyugdíjintézet kötelékébe. E körülmény még jobban sarkalta a vezetőséget ez irányban való tevékenységre és alaposan megokolt emlékiratban fordult a Tanítók Orsz. Bizottságához, mely a nyugdíjtörvény újabb revíziója előtt a magyar tanítóság kivánalmait a közoktatásügyi kormány elé terjesztette, hogy tegye magáévá a hitoktatók ügyét. Az Orsz. Bizottság egyhangu határozattal a tanítóság egyik fontos kivánságaként tüntette fel a hitoktatóknak az orsz. tanítói nyugdíjintézetbe való felvételét és felterjesztésében egyesületünk által hangoztatott érvekkel élt.

Bár még hivatalos oldalról az örvendetes megállapodást nem publikálták, az illetékes oldalról nyert információk hitelességéhez azonban semmi kétség sem fér. Első szavunk e változásnál a köszönet és hála szózata a vallás- és közoktatásügyi Miniszter Ur iránt, ki ezzel is újabb jelét adja nemes jóakarátának, melylyel a tanítóság minden részének sorsát szíven hordja; hálás köszönettel emlékezünk meg továbbá mindazon tényezőkről, melyek hitoktatóink sorsának ekkénti jobbrafordultát előmozdították. Isten áldása legyen minden munkájukon.

* * *

A felekezeti iskolaszék szervezetének és teendőinek megállapítása foglalkoztatja jelenleg a hatodik izraelita községkerület elnökségét. E kérdés megvitatásának szükségességét az izraeliták országos irodájának 1903. március hó 30-án a kerületi elnökök gyűlése elé terjesztett jelentésében a következőkben indokolja:

A kir. tanfelügyelők felekezeti iskoláink ügyeibe gyakran túlságosan avatkoznak. Többször támadt már köztünk ellentét, de még mindig sikerült velök szemben felekezetünk jogait megvédeni. Ujabban megint értesültünk egy tanfelügyelői mozgalomról, mely odairányúl, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszter „a községi iskolaszékek, valamint a községi elemi népiskolák tanítói, illetve igazgató-tanítói részére“ az 1902. évi október hó 21-én 44.246 sz. a. kelt rendelettel kibocsátott „Utasítás“ hatályát a zsidó iskolákra is kiterjessze.

Megnyugtatólag jelenthetjük, hogy a tanfelügyelői igyekezet célt érni nem fog, de megjegyezni bátorkodunk, hogy törvényszerű kötelességünk teljesítésével immár késnünk nem szabad. Az 1876. évi XXVIII. t.-c. 13. §-ának 2. pontja ugyanis azt rendeli: a felekezeti iskolaszék szervezetét és teendőit „a felekezeti iskolaügyet vezető illetékes főhatóság“ szabja meg.

E törvény alkotása óta a keresztény felekezeteknek volt alkalmuk egyházi alkotmányuknak újból való megállapítására s intézkedtek ez alkalommal az iskolaszék és az iskolaügyi főhatóság teendőiről is. Mi is évek óta kérelmezzük egy újabb kongresszus egybehívását, de számos sürgetés dacára még eredményt elérnünk nem sikerült. Gondoskodnunk kell tehát a szükséges „Utasítás“-ról a 35 év előtt készült kongresszusi statutumaink keretén belül és elégséges támpontot nyújt erre nézve az izr. népiskolai szabályzat VIII. szakasza, mely szerint „az izr. felsőbb iskolai hatóság“-ot a községkerület képviselő-testülete képezi. E szerint a községkerület képviselő-testülete az iskolaszéki teendők szabályozására a törvény értelmében illetékesnek tekintendő.“

Ennek alapján a VI. izr. községkerület elnöksége a május 7-én megtartandó községkerületi ülés napirendjébe a felekezeti iskolaszék szervezetének és teendőinek megállapítását felveszi.

E szabályzatban megállapítandó lesz a felekezeti iskolaszék hatásköre és teendői az iskolák anyagi ügyei körül, az iskolai rendre és a tanító választására nézve. Külön részben foglalkozik majd a tanítók jogviszonyaival, u. m. alkalmazása, elmozdítása, fegyelmi vétségei stb. fontos kérdésekkel; megállapítja az iskolaszék hatáskörét az iskola beléletére nézve, valamint a kormány tanhatóságaihoz való viszonyát. Mindezek oly kérdések, melyeknek mindegyike megérdemli, hogy velök külön foglalkozzunk. A zsidó tanítóság érdeke megköveteli, hogy kellő időben tájékozva legyen a megállapodások felől, melyeket a majdani tanácskozások eredményeként fel fognak tüntetni.

Mint a zsidó hitfelekezet tanügyének munkásai örömmel üdvözöljük a VI. községkerület azon törekvését, hogy a magy. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter 1902. évi október hó 21-én 44.246 sz. a. kelt rendeletével kiadott „Utasítás“-át a zsidó iskolák viszonyainak és felekezetünk autonóm jogainak megfelelő keretben való beillesztését keresztül vigye, kívánatosnak tartjuk

azonban, hogy ezen „Utasítás“ az összes hazai zsidó iskolákra nézve *egységes* legyen. Bizalommal nézünk az e célra kiküldendő bizottság munkálatai elé annál inkább, mert illetékes helyről azon határozott ígéretet birjuk, hogy a tanácskozásokba egyesületünk képviselőjét is belevonják, ki mint a zsidó tanítóság viszonyait legjobban ismerő szakember érvényesítheti gyakorlati tapasztalatait. Reméljük, hogy sikerül majd a közoktatási kormányznál e szabályzatot az összes hazai zsidó iskolák iskolaszékei számára kötelezővé tenni és akkor megszűnnek az anomaliák, melyek még a legelőkelőbb hitközségekben is tapasztalhatók. Jellemzésül csak egy esetet említünk. A pesti izr. hitközség, mely intézményeiben mintaszerű alkotásokkal dicsekedhetik és tanügyére évente körülbelül $\frac{1}{4}$ millió koronát költ, még máig sem intézkedett, hogy tanügyi bizottságában a tanítóság választott képviselői is helyet foglaljanak. Az ilyen visszás állapot majd megszűnik s iskoláink és tanítóink ezután csak abban fognak versenyezni, hogy melyik szolgálja jobban hazáját és felekezetét.

Budapest.

Pfeiffer Ignác.

A magyar zsidó iskola fontossága.

(Felolvasatott az Északkeleti fiókkörnek március hó 16-án Miskolcon tartott ülésén.)

Tisztelt Körgyűlés!

Kedves elnökünk a mai illusztris gyűlésre nekem is volt szives szerepet juttatni. Szerepem kötött irányú. Tanügyi értekezés: „A magyar zsidó iskola fontossága.“ Ez a kapott útlevelem irányjelzője. A mennyiben pedig a magyar zsidó iskola fontosságát a más jellegű magyar iskoláival azonos tényezők teszik nyilvánvalóvá, azt hiszem, hogy inkább a magyar zsidó iskolának a fenforgó körülmények közt való szükségességét akarja e helyt tárgyalatni. Annyival inkább kell azt föltennem, mert tudjuk, hogy utóbbi időben több magyar zsidó iskola zárult be.

E föltevésemen indulva, legott tisztában vagyok azzal, hogy itt nekem nem annyira kollégáimnak kell beszélnem, kiket a zsidó iskola szükségességének érzete teljesen eltölt, hanem inkább az iskolától távolabb állóknak, kik előtt a kérdés körvonalain belül eső részletek a perspektivában elmosódnak.

Igy fogva föl a dolgot, tárgyam megszűnik paedagógiai kérdés lenni, de megszűnik kizárólagos felekezeti kérdés is lenni és erősen betagolódik a tanügypolitikába és az ennek direktívául szolgáló szociálpolitikába. Szorosabban így állapítva meg kötött irányú szerepem jellegét, nem lesz fölösleges e jelleg fölvetelére való bátorságomat megokolni:

Az emberiség zömét a nép teszi. Ennek a tápforrása a társadalmi életre szükséges anyagi és szellemi készütségére nézve a népiskola. A népiskolák megszemélyesítője, a tanítóság, fokozódó intelligenciájánál fogva, fölismervén magasabbrendű hivatását, természetesen rákényszeredik a társadalmi élet nyilvánulásainak tanulmányozására. Elméleti ismereteinek megszerzése után ez az egyedüli mód arra, hogy tudatos, magasabbrendű munkálkodásának helyes irányát megtalálja. De a társadalmi élet nyilvánulásai az érintkezésből folyó kölcsönhatás révén a főbb vonásokra nézve egységesek és így a tanítóságnak a társadalom közvetlen szemléletéből nyert benyomásai a mellett, hogy helyi és időleges értékűek, bizonyos tekintetben általános — és nagyobb időközre vonatkoztatva — állandó értékkel is bírnak. Ha ehhez hozzávesszük, hogy egy nemzet konszolidációja első sorban az azt kitevő nép egészséges társadalmi fejlődésétől függ és hogy az állam belterjes hatalmának a fokmérője, a tanügy, nem csak indokoltnak tartom azt, hogy tanítógyűléseink

szociálpolitikával és ennek folyományaként tanügypolitikával is foglalkozzanak, de elvárnám az intéző köröktől, hogy ezt a tanítógyűlések kötelességévé tegyék. Szerintem bizvást föltehető, hogy mint a közvetlen szemlélet eredménye, megannyi kisebb-nagyobb értékű, de mindig hasznos tapasztalati adat kerülne így az elméleti laboratóriumba, mely különben a legnagyobb hazafisággal, legmélyebb belátással és jóakarattal irányítja szeretett hazánk tanügypolitikáját.

Ilyen adattal kíván csekélységem tárgyam fejtegetése után szolgálni felekezetemnek és hazai tanügyünk magas intéző köreinek. Ha tárgyam fejtegetésébe a bizonyítás céljából odiózusnak látszó tüneteket kellene bevinnem, jó eleve megjegyzem, nem a fölpanaszolás, nem a rekrimináció hangján teendém, de a hazám szeretetében fölolvadó hangon, azon hazaszeretet hangján, mely az Ézsásjás próféta ajkán kelt isteni ige nyomán minden zsidó szívében kell, hogy föllobogjon; a hazaszeretet hangján, melyet a zsidóság a neki juttatott első nagy alkalommal vagyonával és vérével pecsételt meg.

A parány ugyanazon fizikai és kémiai elbirálás alá esik, mint a tömecs, mint a tágabb hatású anyag, melyhez tartozik. Így az emberi társadalom életműködésének, fejlődésének és az ebből folyó boldogulásának a vizsgálatánál is induktív kiindulási pontul szolgálhat az egyed. Az egyed boldogulási föltételeinek a mérésére, illetőleg elbirálására nézve pedig én egy szimpla kalmármérleget alkalmaznék, melynek teherserpenyőjébe az egyed érzelmi világát, az erőserpenyőjébe az egyed értelmi világát tenném. A mutatkozó egyensúly, vagy az egyensúly hibbanásának kisebb-nagyobb oka szerint bírálnám el az illető egyed boldogulási föltételeinek az épségét, vagy kisebb-nagyobb fokú fogyatékoságát. Az embernek minden formában ismert érzelme egy ősforrásra vezethető vissza. Az ősforrás a vágy, mely emóciók után indul. Viszont az értelem magában ősforrás és a magából merített cselekvőségét nem annyira okok, mint célok irányítják, melyek egy kalap alá „a hasznosság” elnevezés alatt hozhatók. Ha már most az érzelmet az értelemmel arányba tesszük, a nemünket kitüntető szabad akarat annál jobban érvényesül, minél kisebb a föltett arány mutatója, azaz minél nagyobb az utótag az előtagnál. Tekintetbe véve, hogy csakis a szabad akarat adja meg az erkölcsi alapot, még pedig annál szilárdabbul, minél nagyobb erővel domborodik ki, áll azon igazság, hogy az egyed erkölcsi értéke a fölvett arány mutatójától függ. A mennyiben pedig az ember boldogsága és egyben az emberiség boldogulása a mindennapi élet és a világtörténet tanúsága szerint csakis erkölcsi alapon épülhet föl szilárdul, megállapítható, hogy minden nevelésnek és tanításnak központilag összefutó törekvése az érzelemnek és értelemnek helyes arányba hozatala legyen. Az érzelem és értelem világának jelzett definiálásából önként következik az eljárás módszere. Az érzelmi világ természetes és a célhoz képest mesterségesen előidézett egységes külbehatások nyomán előálló egységes emóciók hatásának teendő ki, hogy az értelemnek, mondjuk a szabad akaratnak kisebb minőségi és mennyiségi küzdelme legyen az érvényesülésben. Példaadásnak és szoktatásnak nevezik ezt a közéleti pedagógiában. Annál kisebbé lesz a fölvett arányban az előtag, minél céltudatosabb és intenzívebb ezen tisztán nevelési eljárásunk és annál nagyobb hozzá képest az utótag, minél sikeresebb a tanításunk, melyről itt közelebről azért nem szólok, mert tárgyam célja nem igényli. De annyit meg kell jegyezni, hogy arra való tekintettel, miszerint az értelem az anyaghoz való kötöttségénél fogva abszolút tökéletességre semmiféle elképzelhető magas fokú tanítás által nem hozható, erősen indikálva van, hogy a nevelés az érzelem világának a mondott módon való szélesebb körű alakításával az egész vonalon segítségére jöjjön.

Ennek megállapítása után látom a t. hallgatóságom arcán letükröződni a szemrehányást azért, mert ilyen hosszú elmélkedés után egy általánosan ismert és gyakorlatban levő tételt vontam le. No igen, erkölcsi nevelés cím alatt ismeretes a közéleti pedagógiában. Bocsánatot kérek a vélt becsapásért. Nem a tétel kedvéért elmélkedtem, hanem az elmélkedés kedvéért vettem föl a tételt. Ha pedig már fölvettem, lássuk, hogyan van alkalmazásban? Milyen aránymutatót eredményez? Ha egy kis szemlét tartunk a társadalomban, legott fölismerjük az erősen megbomlott egyensúlyt. Ott a közönséges és nyilvánossággal kellőleg ellenőrizhető bűnkrónika, mely talán sohasem számolt még be annyi lopás, rablás és gyilkossággal, mint napjainkban. Ott az ezen állapot nyomán bizvást föltehető bűnhalmaz, mely a bűnkrónika figyelmét elkerülte. Mind-mind a könnyű életnek, a kényelem után való vágynak a folyománya. Valamennyi az értelemnek a bukását jelenti az érzelem, vagy az érzékiség ellen való küzdelemben. Az értelem gyenge — a vágy nagyon erős. Ilyen esetekben nem a tanító a hibás, hanem a nevelő. Ha ez a vágyat állandóan gyengíti vala, az értelem el nem bukik. De eltekinthetünk a kép részleteitől.

De mit szólnak a korunkban tért hódító anarchista, nihilista, szocialista tanokról, melyek világboldogítás zászlaja alatt, a népvédelem egyenruhájába öltözködve, az egyenlőség magasztos elveit szedik hamis következtetésű elméletbe? Melyeknek indító rugói e mellett nem egyebek az enyém-tied fogalmának érzéki vágyból eredő összezavarásánál? Nem lehet céloom ezeket teljes konzekvenciájukkal itt tárgyalni. De meg kell állapítanom:

1-ször, hogy e tanok erősen kifejlődött, semmiféle alkalmas fékkel nem csillapított vágyaknak folyományai, melyekkel az értelem meg nem küzdhetvén, előáll az a visszás állapot, hogy az érzelem világa az értelem fölé kerekedik és céljainak szolgájává teszi.

Megállapíthatom 2-szor, hogy e tanok folytatólagos terjedése az erkölcsi rend fölbomlását, az emberiség létalapjának a meglazulását, nemünk boldogulásának az enyészését jelenti. Sajnos, erősen evezünk ezeken a vizeken.

Ha már most a meghibbant egyensúly végokát, a minket közelebről érdeklő szeretett hazánk viszonyaiból törekszem fölismerni, két körülményen akad meg a lelki szemem. Nagyon meglazult nálunk a vallásos érzület és nem kevésbé meglazult nálunk a nemzeti érzület. Erősen hiszem, hogy megtaláltam ezekben a keresett végokokat. A vallás ősidőktől szentesített eszköze a lelki szenvedélyek fékezésének. A vallásos gyakorlatok a velök járó külhatások és alanyi visszahatások révén minden korban és minden formában szelidítőleg hatottak az érzéki vágyak nyomán kialakult vad érzelemvilágra. Bizonyos tekintetben a nemzeti érzületről is elmondhatjuk ezt. A nemzeti érzület a velejáró cselekvőségekkel és belőle folyó gondolkörrel, mint élelcél rögződik meg az ember valójában, és mint a ragyogó nap elhalványítja a kisebb égi testeket, úgy a nemzeti érzület maga alá rendeli, gyengíti, szelidíti a sziv egyéb érzeményeit és vágyait. Ha ezekkel szemben mégis meghibbant az egyensúly, akkor én bátran kimondom, hogy meglazult a nemzeti érzület, meglazult a vallásos érzület.

És sajátos, a vallásos érzület meglazulásának a mai virágzó korszakában a felekezeteknek egymásra való féltékenykedése, egymás ellen való agyarkodása, egymásnak gyalázása tetőfokát érte el. Virágjában van az antiszemitizmus, mely etimologice a vizözön előtti korba viszi föl családfáját, de lényegére nézve az anarchizmussal, szocializmussal és mindenféle egyéb izmussal azonos eredetű. A napi eseményeket szemlélő előtt legott világossá lesz, hogy a mai felekezeti súrlódások és ellentétek nem a régebbi körökben szélsőségekbe tévedt erős vallásos érzületből, nem vallásos rajongásból fakadnak, de épen ellenkezőleg a vallásosság meglazulása nyomán ki-

fejlődött szeretetlenségből, egymás anyagi és szellemi értékeinek az áhításából, szóval a vadul dühöngő egoizmusból.

A magyar zsidóság, mely évszázadokon át társadalom és törvény által egyoldalúlag volt nevelve, olyanná lett, a milyenné nevelődött. De alig szünt meg rá nézve az exkluzív életmód idomító hatása, a vele született tehetség és erős erkölcsi fölfogás révén teljes valójával beékelődött a nemzeti társadalomba. És ha ezen átmenet szemléleténél minden egyebet negligálok is, nem kell és nem lehet elhallgatnom, hogy a magyar zsidóság teremtette meg hazánk kereskedelmét; a magyar zsidóság fejlesztette a magyar gyáripárt azzá, a mi; a magyar zsidóság tette hazuggá azt a még nem régen igazságként szálló ígét, hogy „Magyarország a maga zsirjában fül meg.“ Ha ezzel szemben a zsidóval azonosított kereskedelem terén nemzetgazdasági, vagy közgazdasági szempontból itt-ott korrektívumokkal él az államhatalom, azt ép oly kevésbé lehet odiózusnak tartani, mint a korrektívum esetleges szükséges voltát, a zsidóságnak, mint egységnek a szemére vetni. De a korrektívák kezelésének a módja, a társadalomban mesterségesen szított gyűlölség, amely erős hitem szerint, az államhatalom programján kívül esnek, a zavarosban halászó, laza vallású, laza erkölcsű kezelőknek és vagyonosztásra áhító szociálistáknak a ténye.

Ezekben párosítva fölismerhetők a végokok, melyekre rámutattam. Sivár a lelkük, hiányzik belőle a vallásos érzület — hiányzik belőle a nemzeti érzület. Vagy nem nemzetellenes cselekvőség-e az, midőn egy nemzet tagjai a történelmileg később keletkezett felekezetek szerint kezdenek tagolódni? Midőn a magyar katolikus a másik magyarban csak a protestánst látja és viszont? Midőn a nemzeti aspirációkkal oly erősen összeforrt, az „itt élned-halnod kell“ szent ígét szívében hordó magyar zsidóságot lépten-nyomon keserítik és gyengítik életében és ezzel együtt hazafias törekvéseiben?

Ilyen vizeken evezve messze, elkerülünk azon útiránytól, mely a közjólétben és hazafiságon fölépülő erős, egységes nemzeti államhoz vezet. Ilyen irányban haladva, megkönnyítjük a nemzetiségi velejtások fölburjánzását és ezzel aztán víg a vásár a magyar ellenségeinek, az előkészített talaj bő aratással várja.

Az illetékesség határát nem akarván túllépni, le kell mondanom eszmemenetemnek ily irányú továbbfűzéséről és fölveszem az elejtett fonalat.

Az erkölcsi rend egyensúlyát — úgy mondám — a vallásos és nemzeti érzület lazulása hibbantotta meg. Szeretett közoktatásügyi miniszterünk, az újabb keletű intelmeinek és rendelkezéseinek tanúsága szerint fölismerte ezt. E mellett vallanak az iskolai nemzeti ünnepélyekre és az iskolai növendékeknek templomlátogatására vonatkozó rendelkezései. Nem keresem én azt, hogy mennyiben remélhetjük az általa alkalmazásba vett eljárási módszertől az egészséges regenerálást. Nem keresem, mert ennek bírálata tárgyam keretébe nem fér. De hazánk első tanítójának, a közoktatásügyminiszter úrnak a kiindulási pontja nekem erős támpontul szolgál azokban, amiket a magyar zsidó hitközségeknek és közoktatásügyi kormányunknak, fejtegetésem eredményeképen a következőkben javasolni fogok.

Ha végig nézek zsidó hitközségi iskoláinkon, az ország szívét megtestesítő Alföldön épen úgy, mint az erősen exponált határszéleken, minden ténykedésükből, kül- és belszervezetükből kisugározni látom a hazafias törekvést; ha elolvasom az újabbkori miniszteri jelentéseket, visszatükrözését látom ezen törekvésnek a miniszteri kijelentésekből. Hogy minek tulajdonítandó ez? Uram Istenem! A mindenség bölcs Alkotójának törvényei szerint haladó evolúciónak, mely az időben a történelem fonalán, a térben a szív reagálása nyomán a magyarországi zsidót zsidó vallású magyarrá tette. Természetes

állapot az. Szerencsés természetes állapot, szerencse a közre nézve, szerencse a magyar zsidóságra nézve.

Mert minél hathatósabb jelekben nyilvánul meg a magyar zsidóságnak a nemzeti eszme konszolidációjában vállalt munkája, annál rikítóbb szegénypírral fognak szétkotródni a magyar zsidóság ellen ármánykodók.

Iskolákat hát hitfeleim, túlfeszített erővel iskolákat, szivünk szerint való markáns nemzeti bélyegű iskolákat, a legkisebb hitközségben úgy, mint a legnagyobbban. Nem bezárnunk, de nyitnunk kell iskolákat.

Van egy másik, nem kevésbé erős szempont, mely ezt nekünk erősen javasolja. A fentebb említettem meghibbant egyensúly, a reáható nehézkedési erőtvénnyel ránk ép úgy alkalmazható, mint korunkra általában. A vágyak és szenvedélyek világába bele kell vinni a fékező, szelidítő külbehatásokat. Ezek közül a legkipróbáltabbak a vallásos érzületet fejlesztők. Vallást adjunk gyermekeinknek, ha azt akarjuk, hogy bajaikban bizni, remélni tudó, az élet küzdelmeit megbíró emberekké legyenek, ha azt akarjuk, hogy az érzéki vágyak ösztönző ereje alatt összegörnyedt gonosztevőkké és végeredményben önön lelkiismeretök martalékává ne legyenek.

Iskolákat állítsunk hát, vallásosságtól áthatott nemzeti iskolákat. Iskolát, mely nem elégszik meg heti két órai úgynevezett hitoktatással, de olyat, melynek falai, kül- és belszervezete, melynek minden mozzanata, minden tanóraja hasson a vallásos érzületre. Nem bezárni, de nyitni kell magyar zsidó iskolát. A zsidó iskola az ő tradícióival, a más monotheista felekezetek által is kipróbált eme utólérhetetlen szemléltető képeivel az érzelem és értelem arányát helyreállítja, kell, hogy helyreállítsa. Mert minél nagyobb erkölcsi súllyal lép be a magyar zsidó a társadalomba, annál biztosabban állja meg ott a helyét. És mégis akadnak hitközségek, melyek iskolájukat bezárják. Hála Istennek kevés a számuk és ezek között is a legtöbb olyan, melyek a végső percben, túlcsigázott anyagi forrásaik végkiapadása után váltak meg az iskolától.

Ezzel elérkeztem egy ponthoz, melynél fejtegetésem után a magyar közoktatásügyi kormány részére is szűrődik le egy tanügypolitikai adat. Ismeretes az a törekvés, mely a népoktatásnak az egész vonalon való államosítására irányul. Ismeretesek a törekvést fokozó erős okok, vagyis inkább célok, a népoktatás egységesítése a kisebbik, a nemzeti szempontok biztosítása a nagyobbik. De ismeretes azon legfőbb ok is, melynél fogva a törekvés az egész vonalon testet nem ölthet. Montecuccoli szentháromsága, a pénz hiányzik hozzá.

Az adott körülmények közt lassan folyik az államosítás ott, ahol azt az okok és célok legerősebben indokolják. Világos, hogy e tekintetben a nemzetiségi vidékek legelső helyre valók. Ez a mai állapot. De ezzel szemben azt kell konstatálnom, hogy a magyar zsidó iskola az ő nemzeti irányú működésével magasan kiemelkedik abból a szférából, melyben az államosítás sürgőssége fenforog. Ezt konstatálva, önként adódik a tanács, hogy a magas kormány az olyan zsidó iskolát, mely gyenge anyagi alap miatt inog, ne államosítson, az állam nagy pénzét ne ölje bele, hanem inkább szilárdítsa meg az anyagi alapját kis pénzzel. A nagy pénz, meg a kis pénz különbözete ráfér majd a nemzetiségi vidékekre. Ez lesz a reeális haszon. A vallásos nevelés is jobb kezekben marad így, ez lesz az ideális haszon. Így támaszkodom én Magyarország első tanítójának a mondott kiindulási pontjára, midőn javasolom, hogy a nemzeti irányú magyar zsidó iskolákat szubvencionálja a magas kormány.

Fejtegetéseim eredményeképp beszélnem kellene még itt arról, hogy a közgazdasági viszonyoknak a zsidóságra vonatkoztatott alakulása mennyiben igényelné a kezők munkájára utalt zsidóknak a mezőgazdasági munkakörbe

való levonását. Beszélmem kellene arról, hogy a zsidó népiskola hogyan és mily körülmények közt állhatna e cél szolgálatába. De ezek oly tág keretet igényelnek, hogy megbeszélésüket máskorra kell halasztanom.

Fölolvasásom végére jutottam. Keretébe nem fért bele mindaz, a mit e tárgyról beszélni lehet. Én megindítottam a témát, kiegészítésképen bátor vagyok az igen tisztelt körgyűlés elé a következő indítványt terjeszteni:

Kéressék föl az Orsz. Izr. Tanítóegyesület elnöksége az iránt:

1-szor, hogy készíttessen egy, az itt fölvetett kérdést tágabb mederben tárgyaló memorandumot, mely az összes hazai zsidó hitközségeknek megküldetnék; 2-szor, hogy készíttessen egy ugyancsak ezen kérdést bővebben tárgyaló és az arra szoruló magyar zsidó iskoláknak állami segélyezését szorgalmazó memorandumot, mely a magas kormányhoz volna fölterjesztendő.

Sárospatak.

Vitt József.

Az ifjúsági olvasmányokról.

(Felolvastatott az Északkeleti fiókkörnek 1903. március hó 16.-án Miskolcon tartott ülésén.)

Mélyen tisztelt Körgyűlés!

Mielőtt az ifjúsági olvasmányokról, nekem régi kedves témámról, szűkebb környezetemben különböző alkalmakkor nyilvánított nézeteimet és véleményemet Önök előtt összefoglalva előadnám és ennek meghallgatására nagyon becses figyelmöket kérném, egy Önök által bizonyosan szívesen fogadott ígéretet óhajtok tenni, — azt, hogy a tárgy fontosságához mértén nagyon is — rövid leszek. Részben azért, hogy az Önök szíves figyelmét próbára ne tegyem, másrészt, hogy szerény értekezésemnek legalább egyetlen egy jó tulajdonságot biztosítsak.

I.

Mélyen t. Körgyűlés! Azt hiszem, nem mondok nagyot, se újat, midőn hangsúlyozom, hogy az a tanító, aki tanítványai fejét bármily sok és a gyakorlati életben bármennyire hasznos, de csupán élettelen, száraz tudással tömi meg, kötelességének még felét sem teljesítette. A tanítónak főleg nevelnie kell. Az ő áldásos működésének súlypontja arra essék, hogy a gondjaira bizott gyermekekből lehetőleg jellemes egyéneket képezzen, őket az igaz, jó és szép követésére sarkalja, képesítse. Pusztán a száraz, sablonos tanítás erre nem elegendő.

Sajnos, a tanítónak a nagyon kimért idő miatt, melyet tanítványai körében tölthet és a nagyon nagy anyagalmaz miatt, melyet ez aránylag csekély idő alatt még az osztatlan iskola tanítójának is, török-szakad, fel kell dolgoznia, általában nem jut arra ideje, hogy a nevelést illető kívánalmaknak azonfelül, ami nevelői hatást már maga a tanítási anyag helyes feldolgozása nyújt, különösebben eleget tehessen.

Szerencsésének tekintheti tehát a tanító, ha akadnak, a kik az iskolai nevelés fontos munkájában munkatársakul szegődnek hozzá. Pedig tényleg akadnak ilyen munkatársak. Még pedig egy egész kis tábor: t. i. az ifjúsági írók derék csapatja.

Az ő segítségök nemcsak, hogy nem kicsinylendő, hanem a legnagyobb méltánylást és elismerést érdemli meg tőlünk.

Fentartás nélkül meg kell adnunk, hogy hazafias, nagy dolgot mivelnek azok az íróink, akik a gyermekereg értelmi és érzelemvilágának színvonaláig ereszkednek alá, hogy lelkeknek gazdag kincséből egy-egy szemernyit juttatva számukra, őket szellemileg lassanként mind feljebb emeljék. A nemzeti nevelés apostolaivá avatja fel őket ez a nemzedékekre kiható munkájuk.

A hivatásos író működése magasztos eszmei célok szolgálatában állott

*

mindenkor. Nagyszerű hivatás is az érettség fokán álló nemzedékre nevelőleg, főlemelőleg hatni, a világosság szövétnekét hordozni előttük. Ennél nagyszerűbb már csakis egy lehet: az emberré válás útjain haladó embercsemeték, a gyermekek, szívébe csepegtetni a nemes érzelmeket, szivökbe ültetni az erény fájának zsenge csiráit.

A mai irói nemzedék belátja, érzi ezt. Nem tartja már, mint régebben tartották, kicsinyes dolognak a kicsinyekhez szólni. Sőt olyan elsőrangú iróink is vannak, kik csaknem kizárólag az ifjúságnak szentelik irodalmi munkásságuk legjavát; ilyen pl. többek közt Pósa Lajos. Termőbb talajra, hálásabb térre nem is akadhattak volna ezek a szellemi magvetők. Aki a zsenge gyermekvilág szívébe írja be a nevét, érenél maradandóbb emlékoszlopot állított magának . . .

Az ifjúsági írók tehát, mint említém, nevelőtársaink nekünk, tanítóknak. A tanító nevelői munkássága többoldalú, behatóbb, aprólékosabb, de szűk körre terjedő, mert csak korlátolt számú egyén művelésére szorítkozik ugyanegy időben. Az íróké ellenben általánosabb irányú, tágabb körű. Hatásuk azonban elvész, vagy legalább is nagyon meggyöngül, ha csak elvéve és mintegy véletlenül kerülnek közönségök elé. Helyesen teszi ezért a tanító, ha egyengeti előttük a családba, az iskolába vezető utat az által, hogy megalkítja műveikből az *ifjúsági könyvtárt*.

Azzal mutatjuk meg, hogy örömmel fogadjuk az önként felajánlott hathatós segítséget, ha bevezetjük műveik által nevelőtársainkat oda, ahová kívánkoznak: gyermekeink elé. Hadd műveljék, gazdagítsák tanulóink lelkét s hadd egészítsék ki a mi tanítói és nevelői munkánkat.

II.

Hogy mi tulajdonképen e könyvtár különösebb haszna, azt a következőkben kísérem meg röviden elősorolni.

Talán legkisebb, de ennek dacára is eléggé jelentékenynek mondható haszna, hogy a gyermeket az olvasási készség elsajátítására vezérli. Iskoláinkban u. i. a tantárgyak között határozottan az olvasásé az elsőség, melyet egyébként az oktatástudomány a közvetítő tantárgyak sorába helyez. Kétségkívül ez a legkifogástalanabb, legmegbízhatóbb, sőt legnélkülözhetetlenebb közvetítő (a szellemi világban) a világon. Azt közvetíti u. i. ami hiján eszményi szempontból tekintve nem is ember az ember, — a szellemi kincset.

A készséggel való olvasáshoz csakis hosszas gyakorlat után juthat el a gyermek, de az iskola, főleg az osztatlan iskola sok esetben nem fordíthat annyi időt erre a gyakorlásra, hogy az olvasásban való teljes készség elérhető lenne. Ha azonban a gyermekkel megkedveltetjük az olvasást és kezébe könnyen érthető, az ő felfogásához mért, neki kellemes olvasmányt adunk, a készség elsajátításában magánszorgalomból sokkal többre viszi, mint a menyire mi őt az adott viszonyok közt legjobb akarattal is vezethetnők. E cél elérésére a mesék a legalkalmasabbak. A mese u. i. szórakoztató és mulattató modorban előadott *tanulást rejt magában és a képzelmét is foglalkoztatja*. Már pedig kisebb gyermeknél az észhez a képzelmen és kedélyen keresztül visz az út és képzelet nélkül — a lélektan tanítása szerint — nincs értelem.

Az oktatás céljaira még más módon is felhasználható e könyvtár. A felső osztályokban a tanító, az idő rövidségétől megengedett módon, vagyis általánosságban ecseteli — mondjuk — a Hunyadiak korát. Mekkora nyereség, ha a tanító rámutathat a könyvtárban található oly művecskére, mely Hunyady János vagy Mátyás király életét az ő felfogásához mérve, vonzóan tárgyalja. A gyermek kapva kap a jó alkalmon, az ajánlott művecskét kedvvel, érdekekkel olvassa s így alkalma nyílik, hogy *tudását bővítse, mélyebbé tegye*. Ép

ily jó szolgálatot tehet pl. egy természettani óra után oly művecske elolvasatása, melynek érdekkeltő meséje az imént ismertetett tétel körül forog.

Némely, külön e célra szánt olvasási tanóra kitűnően alkalmas arra, hogy egy-egy kiválóan tanulságos művecske felolvasásával tanulóink *akaratra jó irányban hassunk, szívöket nemesítsük.*

Arany „Toldi“-ja, Petőfinek iskolás gyermekek számára megválogatott versei s más ilyfajta művek nagyban hozzájárulnak *nemzeti irodalmunk és nagy íróink megkedveltetéséhez.* Ha már az iskola is hiven megtenné ez irányban kötelességét, bizonyára kevesebb lenne a panasz nemzeti irodalmunk lanyha pártolását illetőleg.

A magyaros írásmódú könyvek olvasgatása nagyban hozzájárul a gyermekek *nyelvérzékének fejlesztéséhez, az irodalmi nyelv megismeréséhez, megkedveléséhez.* A gyermek ez uton *szóbőséghez jut, választékos kifejezésekhez szokik,* vagyis megtanulja *gondolatait csinosan kifejezni,* amit készülőfélben levő új tantervünk a nyelvoktatás egyik céljául — igen helyesen — ki is tűz.

A gyakori otthon való olvasgatás a gyermeket *szorgalomra, öntevékenységre szoktatja, a tanulás, szellemi foglalkozás iránt kedvet ébreszt benne.*

Különösen hangzik bár, de való, hogy e könyvtár kiváló fegyelmezési eszköz is. Egy angol író azt mondja, hogy „akármit nevezünk is el büntetésnek, annak veszi azt a jó indulatú gyermek.“ Áll ez és talán még inkább a jutalmazásról is. Ezért, ha pl. jutalom gyanánt tüntetem fel azt, hogy az osztály előtt esetről-esetre valamely érdekes tartalmú, tanulságos könyvet felolvastassak, a gyermekek — tapasztalásom szerint — igyekezni fognak magukat jó viselettel a jutalomra érdemessé tenni. Az ugyanis mindnyájunk előtt tudott dolog, hogy mindig célravezetőbb, humanusabb és pedagógiaileg helyesebb, igazolhatóbb eljárás a gyermekeket inkább a jutalomra való kilátás, mint a büntetéstől való félelem által fegyelmezni, jóra serkenteni.

A könyvvel örömet való foglalkozás, ha ahhoz értő gondos kéz válogatja meg az olvasni valókat, *szellemi emeltyűje lesz a gyermeknek.* Képzetei olvasás közben ujjakkal gyarapodnak, a régiek nyerne világosságban, tisztaságban, a szellemi látókör bővül és ha arra szoktatjuk a tanulót, hogy az olvasottakról számot adjon, az előtte homályos részletekre nézve felvilágosítást kérjen, akkor *a komolyabb, önálló tanulmányozásra való hajlandóságot ébresztgetjük benne.*

A jó könyvvel *szívesen* való foglalkozás tehát mindenkép csak hasznára válhatik a gyermeknek. Ezért büzdítsük őt arra, hogy szabad idejének némi részét olvasgatásra fordítsa.

Gondunk legyen azonban arra, hogy csakis *jó* könyv jusson a gyermek kezébe. Milyen legyen azonban az a jó könyv? *Hohenauer* szerint „az ifjúsági irat akkor felel meg feladatának, ha az iskolai oktatás kiegészítője.“ Az ifjúsági irat főkéllékei közé tartozik szerinte, hogy *„mulattatva* oktasson, hogy *igaz* legyen és lehetőleg a magyar történetből legyen merítve. Megfelel a gyermeknek a tanulságos állatmese, az erkölcsös népmese. A gyermek ezekben a benső igazságot észreveszi és épül rajta. S miután ez olvasmányok mint mesék adatnak kezébe, amikről tudja a gyermek, hogy költött dolgok, elméjében sem kételkedést, sem zavart nem támasztanak, mint ahogy ezt igenis teszik a közvetlen jelenből vett, a valószínűség mezébe öltöztetett regényes elbeszélések, gyermekregények, melyek azt a világot hamisítják meg, melyben a gyermek mozog. Az ifjúsági irat továbbá *érdekes* legyen. Ne legyen azonban érdekfeszítő; ne foglaljon magában lehetetlen helyzeteket, excentrikus jeleneteket, mik a fiatal olvasót lázas izgatottságba ejtik. Az ifjúsági irat *erősítse az erkölcsi és vallásos érzületet* klasszikus példák, kiváló, követésre méltó egyének életleírásával; de azért ne akarjon minden áron moralizáló irányú lenni, mert akkor bizonyára untatni fogja az olvasót.“

Nemzeti szempontból szükséges, hogy az olvasmány minden sora magyar szellemet leheljen. Idegen szellemű, rosszul átültetett fordításokat ne adjunk gyermekeink kezébe. Ezzel megfertőztetjük lelkületüket s elrontjuk nyelv-érzéküket. Idegenből általában csak általános emberi vonatkozású remekműveket szabad átültetni, mint pl. De Foe Robinsonját, Aesopus meséit stb.; de ezeket is természetesen csak művészi, magyaros átdolgozásban.

Általában pedig gondunk legyen rá, hogy az az olvasmány, amit a gyermekeknek nyújtunk, „ismeretgazdagító, kedélyképző, észmivelő, szív-nemesítő, jellemzilárdító tartalmú legyen.“

III.

Amikor az ifjúsági irodalomról szólunk, szinte hálátlanság volna kiválóbb ifjúsági íróinkról névszerint is meg nem emlékezni.

Pósa Lajos és *Benedek Elek* ma a gyermekek legkedvesebb, leghivatottabb írói. Amaz pompás verseiről, ez gyönyörű prózájáról, meséiről ismeretes. Pósa fellépése a hazai gyermekirodalom terén korszakalkotó. Az ő működése irtotta ki mintegy azt a sok selejtes, tartalmatlan, mondvacsinált gyermekverset, amely nem olvasási kedvet ébresztett, de csömört okozott a gyermeknek. Az ő gyermekversei úgy alakilag, mint többnyire tartalmilag is, oly kiválók, hogy a gyermekek élvezettel olvassák s e mellett lelkesednek rajtuk. Amilyen népszerűek a gyermekek előtt a Pósa versei, ép oly kedveltek a Benedek prózai munkái, remek meséi. Jól jellemzi Böngérfi János, a mikor ezeket írja róla: „Sajátságosak a Benedek meséi. Naivság, egyszerűség, bensőség művésziiesen egyesülnek bennök. Majd a csilingelő stylus bájol el, majd a gyermekded hang és gondolkozásmód ragad csodálatra. Az író melegen érző kedélye aranyszálakkal szövi meg az ő csodálatos meséit, melyek be-aranyozzák a kis olvasók lelki világát.“ Hozzá tehetne volna még, hogy a gyermek sehol sem találja meg oly buja pompájában a magyar beszéd töröl metszett, sajátosan eredeti kifejezéseit, mint ezekben. Valóságos kincsesbányái e mesék a zamatos, ősi, népies mondókáknak, szólásmódoknak. *Nyelvet* ezekből tanulhat igazán a gyermek, nem az u. n. nyelvtanokból; a nyelvérzék megszerzésére is igen kiváló eszköz ezek olvasása. (Folytatása következik.)

S.-A.-Ujhely.

Grossmann Mór.

Az igazság.

Zola Emil „La verité“ című regénye.

A halhatatlan mester ezen utolsó remekművében mintegy testamentumát adja. Egész életén át páratlan kitartással kereste és kutatta az *igazságot*, s midőn megtalálni vélte, lángoló lelkesedéssel hirdette azt minden szavával és minden írásában. E hatalmas regényében az igazság „evangeliumát“ írta meg Zola, melynek minden sora az ő gondolkodásának és érzésének igaz tükre. Az igazság kutatásának és hirdetésének már sok vértanúja volt s e gyönyörű munkájában is az igazság védelmében való saját küzdéseit és szenvedéseit rajzolja, de a saját diadalát is, mert eszméi termékeny talajra hullottak és nemes gyümölcsöket érleltek az emberiség százezreinek lelkében. Politikai célzattal írta Zola e regényét, hogy hatalmas csapást mérjen vele a klerikalismusra, a dogmatikus vallásokra, de különösen a katolikus egyházra. Mi e politikai tendencia jogos vagy jogosulatlan voltát e helyen nem firtathatjuk, hirdetett eszméit és igazságait egyébként sem fogadhatjuk el minden részében s ha mégis szükségesnek tartjuk, hogy a magyar zsidó tanítósággal megismer-tessük e munkát, úgy az csupán azért történik, mert a nagy mester e remeke

valóságos pedagógia regény, melynek egyik legfontosabb szereplője egy állami szolgálatban álló zsidóhitű népiskolai tanító.

Mailleboisban, egy kis francia községben meggyalázva és meggyilkolva találtak egy tizenegy éves fiúcskát. A tettes, amint ezt a regény végén megtudjuk, frater *Georgias*, a szerzetesi iskola egyik tanítója volt. Bűnjelként egy összegyűrt szépírási mintát találtak az áldozat mellett, aminőt csak a szerzetesi iskolában használtak. A papság féltvén hatalmát és befolyását, bűnbakot keres. Meg is találja azt Simon személyében, aki zsidóhitű is, állami tanító is. Hatalmas csapást lehetett ily módon mérni a zsidóságra és a világi iskolára, melynek folytonos fejlődését és virágzását úgy sem látta az egyház szívesen. Noha semmi kézzelfogható bűnjel sem igazolta, mégis bűnösnek mondja ki Simont a kis város klerikális érzésű esküdtszéke és életfogytiglan való börtönre ítéli a szerzetesek és papság által irányított és befolyásolt bíróság. *Froment Márkusz*, Simon volt iskolatársa és collégája, *Dávid*, Simon testvérbátyja és *Delbos*, egy szocialista ügyvéd mindent elkövetnek, hogy a bűntényt felderítsék és Simon ártatlanságát bebizonyítsák. Tizenöt évig szenved el az ártatlan Simon a börtön minden kínjait, míg végre sikerült védőinek pere felújítását kierőszakolniok. Noha a tárgyalás folyamán mindenki tisztán látja Simon ártatlanságát, mégis újra bűnösnek mondja őt ki a semmítőszék, de hogy igazságtalan ítéletét némileg enyhítse, temérdek enyhítő körülményt talál és minden tagja aláírja azt a kérvényt, melyben Simon számára kegyelmet kérnek. Simon kiszabadul börtönéből, családjával a Pyraeneusok közé vonul, ahol bátyjával márványbányát bérel és annak mivélése közben várja perének felújítását és elrablott becsületének helyreállítását. Egy újabb nemzedéknek kellett születnie, hogy végre élte alkonyán ártatlannak nyilvánítsák Simont. A bűnös nagyapák derék unokái restellik és jóvá akarják tenni az elődök hibáit. Mailleboisban csinos házat emelnek az agg Simon és neje számára, emléktáblával jelölik azt meg és óriási lelkesedéssel, nagy ünnepségek keretében várják vissza Simont, ki oly sokat szenvedett, de aki mindent elfelejt, mikor a bűntől és hibáktól megjavult új nemzedéket látja, melynek szívében szeretet lakozik és lelkében az igazság iránti rajongás.

A népiskola nemes működésének dicső eredménye volt mindez, mely az idők folyamán világi oktatók hatalmába került és melynek színvonala mind-egyre emelkedett. A modern népiskolának tudható be érdemül első sorban, hogy a nemzet gondolkodása, ítélőképessége és érzelemvilága már három nemzedék után oly előnyösen megváltozott.

Tanítók és tanítónők, szerzetesek és apácák, gyermekek és szülők, tanfelügyelők és más iskolai hatóságok főszereplői e mindvégig érdekes regénynek, melynek egész folyamán mintegy beletekinthetünk a francia népoktatásügy szervezetébe és szellemébe. A modern pedagógia csaknem minden kérdéséről mondja el véleményét Zola, bár néha túloz is, amennyiben a hibákat és ferdeségeket a kelleténél jobban kidomborítja és ostorozza. Észméit röviden a következőkben foglaljuk össze.

Minél több és minél jobb népiskolára van szükség, hogy az ország nagy és hatalmas, a lakosok boldogok és elégedettek lehessenek. S az állam ehelyett milliókat költ katonai célokra, a minek az 1870—71. háború és vereség után lehetett némi jogosultsága; mert a nemzet minden bizalmát a hadseregbe helyezte és attól várta az ország jövő üdvét és jólétét. Ha szükséges is a fegyverkezésen álló szomszéd országokkal szemben a védelemtől és biztonságról való gondoskodás, sokkal fontosabb, hogy az állam kitűnő munkásokat, szabad és igazságszerető polgárokat neveljen. Ha valaha az egész nemzet tu-

dásban és egyéb polgári erényekben túlszárnyalja majd szomszédait, ha előítéletektől, babonáktól, megdönthetetlennek látszó vallási dogmáktól felszabadul a nép, akkor a leghatalmasabb államok is összeroskadnak mellette, győzelme fenséges és örökéletű lesz, amire hatalmas hadseregek és dühörgő ágyuk sohasem volnának képesek. Az egyik nemzet életre kelti így a többit és azon a napon, melyen a művelt nemzetek a nemes példától ösztönözve, hasonlóan cselekedni és egymáshoz közeledni fognak, akkor örök béke fog leszállni a földre és a vérengző háborúknak mindörökre vége szakad. Hogy azonban a népiskola dicső feladatát és rendeltetését elérje, művelt és felvilágosodott tanítói karra van szüksége. Nem elég, ha az ifjúságot írni, olvasni, számolni, egy kevés történelemre és más ismeretekre tanítják, hanem főfeladatuk legyen, hogy azokból derék polgárokat és embereket neveljenek. A tanítóképző-intézeteket a legjobb családok gyermekeinek kellene felkeresniök és a tanítói pályának a legirígylésre méltóbb foglalkozások egyikének kellene lennie. De miként lehessen azzá, ha fizetésük oly csekélyre (1000 frank) van szabva és előmenetelük oly lassú és nehéz. Ha a világi népiskolák oly nehezen kapnak tanítót, az egyedül onnan származik, hogy az ifjúság nem találja oly kecsegtetőnek, hogy verejtékes munkájáért 30 éves korában 52 soust keressen naponként. A nélkülözések, a boszúságok, a szegényítő nyomor, melyek a tanítói hivatással járnak, távol tartották a jobb ifjúságot e pályától. Parasztfiúk, kik a mezei munkától és a katonai szolgálattól szabadulni kívántak, keresték fel a tanítóképzőket és nem hivatásukért lelkesedő, eszményi gondolkodású ifjak. A szegény és nélkülözéseket szenvedő tanítót kevésre becsülik, sőt lenézik a paraszt szülők. Mit tartsanak paraszt ésszel ők, kik mindnyájan jómódban élnek, egy olyan emberről, aki sok tanulás és munkálkodás után annyira se vitte, hogy rendes kabátban járjon és családjának tisztos megélhetést biztosítson. Szomorúan igazolja ezt egy *Ferou* nevű tanító tragikus sorsa. Egyszerű juhász fia, ki a tanítóképző intézetet kitünő sikerrel végezte. Még segédtanító korában szegény leányt vett feleségül, kitől három gyermeke született. A falu összes lakói jómódban élnek, míg ő és családja a legnagyobb nélkülözéseket látják. Asztalukra olyan leves kerül, minőt az ebek is otthagytak volna, gyermekei mezitláb járnak és hitvese elkoptatott ruhákban. Nyomasztó adósságai napról-napra növekedtek és valósággal örületbe kergették. Felvilágosodott szelleme, kissé lázongó természete, a nyomor és nélkülözések a leghevesebb szocialistává tették, amiért még üldözéseknek is ki volt téve. Egy vallási ceremónia alkalmából összetűz a falu papjával, ezért felfüggesztik állásától és minthogy csak 8 év óta működik mint tanító, a hiányzó két évre be kell vonulnia és családját a legnagyobb nyomorban és kétségbeesésben hátrahagynia. Nem is kerül többé vissza családjához, mert lázongó természete miatt büntetésből Afrikába helyezik, a hol valami perpatvar alkalmából egy altiszt, mint valami kóbor ebet, lelövi.

A jó tanító mintaképét *Froment Márkus*ban mutatja be Zola. A tanítóképző legkitünőbb növendéke, lelkes, hivatásáért lángoló tanító. Ártatlannak tudja Simont és erejének egész teljével védelmére kell, nem csak azért, mert Simon testi-lelki barátja, kit végtelenül szeret, hanem főként azért, mert az igazságot szerető, érte rajongó lelke utálattal telik meg a tapasztalt bűnök és vétkek, félszepségek és tévedések láttára. Írtózatos küzdelmet folytat az *igazság* védelme érdekében és nemes buzgalmában, istenes munkájában nem tántorítja meg senki és semmi. Barátai elfordulnak tőle, fölöttes hatóságai üldözik, hitestársát, akin annyi szeretettel csüng, elszakítják tőle, megfosztják leányától, aki érzésben és gondolkodásban annyira hasonlít hozzá. Megkörtözni is próbálják szép szavakkal, kecsegtető ígéretekkel, de ő a küzdelmet fel nem adja, míg csak teljes győzelmet nem arat, a vétkeket össze nem törli és az ártatlanokat elrablott becsületökhöz nem juttatja. Kitünő tanító

is egyúttal, ki növendékeit, mint gyermekeit szereti és közjük vonul, náluk keres feledést, ha a bajok és keservek majdnem földhöz sújtják, itt nyer új erőt és kitartást, hogy kitűzött feladatát tovább folytassa és végül diadalra vezesse.

Rokonszenvesen írja le Zola az ártatlanul üldözött zsidóhitű *Simon* alakját. Szegény kisvárosi zsidó órás gyermeke, kinek egyetlen fivére *Dávid*, nála három évvel idősebb. Tizenöt éves korában atyja, valamint később anyja is meghalt és a testvérek nagy szegénységben maradtak vissza. *Dávid* katona lett, *Simon* pedig a tanítóképzőbe ment, melyet a legkitűnőbb eredménnyel fejezett be. Zsidó létére aránylag elég gyorsan emelkedett: tíz évi segédtanítókodás után, Mailleboisba került vezető tanítónak. Még segédtanító korában nőül vette egy zsidó szabó gyönyörű leányát. Házasságukból két gyermek született: egy fiú és egy leányka. A család boldogságban és megelégedettségben tölti napjait, egyes tagjai pedig rajongó odaadással szeretik egymást. *Simon* nagymíveltségű férfiú és kitűnő tanító, ki szívvel-lélekkel teljesíti hivatását; kissé pedáns ugyan, aki a kelleténél jobban ragaszkodik a betűhöz, szinte rabja az előírásoknak és iskolai fegyelemnek, folyton aggódva, hogy vallási viszonyai miatt a felettes hatóságok működését kifogásolni fogják, a mire sok oka is volt, mert kineveztetését nem jó szemmel nézték a klerikális jellegű városkában; vallását csak az iskola kifogástalan, sőt kitűnő vezetése és lángoló hazaszeretete felejtették az ellenséges indulatú lakóssággal, mely utóbb meg is kedvelte a derék embert. A kis *Zephirint*, a meggyilkolva talált gyermeket, aki neje révén rokona volt, szánalomból magához vette, miután szülei elhaltak; hűségesen, szeretettel teljesen gondozta; türelmességét és gyengédségét pedig legjobban igazolta, hogy az anyja által megkeresztelt gyermeket nem a vezetése alatt álló állami népiskolába, hanem az iskolai testvérekhez küldte.

Hogy a nevelés és az iskola kitűzött céljait elérhesse, nagy gond fordítandó az *erkölcsi* nevelésre. A tanító szeresse növendékeit szíve egész melegével, iparkodjék magát velük megszerettetni és törekedjék oda, hogy egymást is kölcsönösen szeressék és becsüljék. Vizsgálja és ismerje meg minden egyes növendék egyéniségét és aszerint nevelje őket, fejlessze bennük az akarat-erőt. Tanulják meg önmagukat megismerni, önállóan és megfontolással cselekedni, hogy a majdan ifjúvá serdült gyermek tisztában legyen személyes értékével. Ismerjék meg az élet szépségeit és örömeit, nehogy a földi életet siralomvölgynek tekintsék, a hol csak vezeklés és ájtatoskodás az emberiség osztályrésze. Kedves és vidám szentéllyé kell azért avatni az iskolát, ahol a komoly munkát nevetés és éneklés váltja fel, ahol a gyermekek ugrándoznak és játszhatnak, anélkül, hogy folytonos feddés és büntetés érné ezért őket.

Iskolai könyvekben, szemléltető képeken csupán az erősebb jogát, a mézszárlásokat, vérfürdőket, fosztogatást, az országok és városok pusztulását dicsőítik. A történelem legfontosabb fejezetei háborúk és hódításokról szólnak. Hymnusokat zengenek a csaták vezéreiről, kik előljártak embertársaik öldöklésében. A fegyverek zöreijével, a vérengzések leírásával, a hullákkal befedett csatamezők ábrázolásával felcsigázzák a gyermek képzeletét. A jutalomkönyvek, miket vizsgálatokon kiosztanak, a gyermekek számára írt ujságok, sőt még füzetek fedelei sem tartalmazznak mást, mint az egymás mézszárló hadtestek, az ellenség ágyuitól elsülyedő hajók rémes képeit és leírásait. S ha már az ilyen félelmetes dolgok kiszínezésében elfáradtak, akkor ördögök, szellemek és szentekről mesélnek együgyű, borzalmas és a szellemet butító történeteket.

Márkus leveles a falról az ilyen jeleneteket ábrázoló képeket és gondosan elrejteti őket a gyermekek előtt. A *tankönyveket* használja ugyan, de gondosan megvizsgálja őket, mert még az államtól kiadott könyvek is csak úgy hemzsegnének a hazugságoktól és tévedésektől, a babonától és előítélettől; azonkívül még ezen tankönyvek is telvék puffogó frázisokkal, hangzatos szólamokkal, a miket a gyermekek nem értenek. A könyv rideg szellemét élénkíték a lelkes szóbeli magyarázatok, a természetre, a valósággal megtörtént eseményekre és a saját tapasztalatra való folytonos utalások. Soha oly lelki öröme nem élvezett, mint mikor a kis emberkék közé elegyedve, dolgozott szellemük fejlesztésén. Ujra gyermeknek érezte magát, aki az írást és olvasást elfelejtette s tanulásközben újra megtanulja azt a hatéves csemetéekkel.

A nyelvtanban, számolásban, történelemben és földrajzban mindig új meg új felfedezéseket tett és mily őszinte volt öröme, ha közös munkájuk sikerrel járt. Ily módon éltető melegség járta át a tanítás minden óráját, a gyermekek mulattak, akár csak játék közben és istenítették a derék tanítót, ki mint valami jó pajtás, járt-kelt közöttük. Hogy a tanultak mélyebben elméikbe vésődjenek, elvezette a gyermekeket a szántóföldekre, hogy a mezei munka minden nemét megismerhessék és megbecsülni tanulják a földmivest, ki véres verejtékével adja az emberiségnek a mindennapi kenyeret. Elvezette őket az asztalos, lakatos, az ács műhelyeibe is, hogy a mesterségek elemeit elsajátítsák.

Nagy gondot fordított a *testi nevelésre* is; összekötötte a tornát játékkal és a szüneti órákat testedző gyakorlatokkal. Gyakran szellőzteti a tantermet, a tisztaságra nagyon ügyelt s hogy por ne támadjon, a padlót és butorokat vizes szivacsos mosatta fel. Ez utóbbiból majdnem baja támadt Markusznak. *Mauraisin*, a klerikális érzelmű, egyébként korlátolt és nagyképű tanfelügyelő folyton áskálódott ellene s forrt az epéje, hogy látogatásainál mindent a legnagyobb rendben talált. Mennyire megörült most ennek a szivacsos felmosásnak, mert a szabályzatok a száraz ruhával való törlést rendelték el. Terjedelmes felterjesztéseket intézett a felettes hatóságokhoz, bizottságok ankettek, a napilapok vezércikkeket irtak, az egész lakosság pártokra szakadt, hogy a szivacs üdvösebb-e, avagy rongy. Mauraisin büszkén verte a mellét, hogy milyen üdvösen irányítja az iskolák szellemi életét, noha nagyon kifejtett önérzetét némiképen lehütötte az utolsó bizottság, a higienikusok határozata, mely a szivacs mellett döntött. S akkor elvégre lecsendesültek a kedélyek.

Az értelmes és okosabb gyermekeket megbizta, hogy tanulótársaikkal a tanultakat átismételjék, hogy evvel is időt nyerjen és buzdításul szolgáljon a szorgalom fejlesztésére. Nagyjában az előirt tantervekhez tartja magát, de eltéréseket eszközöl, ha szükségesnek találja. Nem törekszik arra, hogy minél több ismeretet sajátítsanak el tanulói, hanem, hogy a tanultak mélyen vésődjenek elméikbe és azokat soha el ne felejtsék.

Nagy előnye az iskolának, ha fiúk és leányok együtt tanulnak, ha egyazon ismereteket sajátítják el az iskolában; a gyakorlati életre kell bízni, hogy az egyes nemeket előkészítsék szociális hivatásukra. Az ilyen *vegyes iskola* élén álljon a tanító s mellette segédtanítóul hitvestársa. Nagy barátja azért a tanítók egymás között való házasságának. Márkus felesége is tanítónő, egyetlen leánya szintén és ennek férje is, a ki nem más, mint Simon fia. Esténként megbeszélnek az elmúlt nap tapasztalatait és kijelölik a következő nap teendőit. Valóságos család az ilyen iskola, ahol szeretet és tisztelet, egyetértés és béke, boldogság és megelégedettség lakozik.

Márkus megfigyeli a tanulók tehetségét s a legkiválóbbakat a tanítói pályára készíti elő és szeretetet, lelkesedést ébreszt bennük e pálya iránt, melyet immár jobban becsül meg az államhatalom és a társadalom.

A népiskolát elvégzett ifjak és leányok számára ifjusági egyesületet alakít,

melynek céljaira a község megveszi az iskolanövérök által elhagyott épületet. Ebben játszó- és tánctermet, könyvtárt, muzeumot és ingyenes fürdőházat rendeznek be. Itt gyülik össze a fáradságos munka végeztével az ifjuság, hogy ismereteit felújítsa és szaporítsa, hogy nehéz testi munkája után nemesen szórakozzék.

Ha a nemzetnek olyan iskolái lesznek, mint a minő Márkuszeké; ha olyan tanítói, mint a milyen Márkusz és kollégái; ha olyan lesz a szelleme, minőt e derék tanítók terjesztettek, akkor nagy és hatalmas lesz a nemzet, felvilágosodottak és boldogok lakói, mert a minő a tanító, olyan az iskola és a jó népiskola talpköve minden állam fejlődésének és haladásának, erejének és hatalmának.

Dőri S. Zsigmond.

SZEMLE.

Tanügyi mozgalmak.

a) Mozgalmak.

Ű Egy jobb jövő felé! Halász F. osztálytanácsos, a népoktatási ügyek vezetője, cikket irt a Népt. Lapjába, melyben kifejti, hogy „a hitfelekezeteknek iskolaállítási joga csak az esetben és addig érinthetetlen, amilyen mérvben és ameddig képesek a magyar nemzeti állam érdekeinek megfelelő hazafias és a közéletre is kiható népnevelést biztosítani. Ahol erre a felekezet vagy község nem képes, vagy nem akarja ezt, ott előáll az állam iskolaállítási joga és kötelessége.“ Elengedhetetlennek tartja az állami tanítóképesítést és hogy a községi és felekezeti tanítók fizetésének rendezéséről szóló 1893. XXVI. t.-c. az állam érdekeinek megfelelően revideáltassék. Mi a tanácsos úr e szavait egyedül úgy akarjuk érteni, hogy a nem állami tanítók fizetése is az államiakéval egyenlően rendeztessék. Ily értelemben irt fel a *kath. tanítók orsz. bizottsága* is a törvényhozáshoz. Ugyanezt tette az *Orsz. Bizottság* igazgató tanácsa is, midőn a tanítóság egyetemének kivánalmait a következőkben foglalta össze: 1. Magyarországon akár felekezeti, akár községi, akár állami tanítónak kevesebb fizetése és lakbéré nem lehet, mint amennyi az áll. tisztviselők XI. rangfok. 3. osztálybeli hivatalnokának. (1400 K.) 2. Ezen alapfizetés 10%-a képezze az ötödéves korpótléket. 3. A fizetés kizárólag készpénzben szolgáltatandó ki. 4. Ha az iskolafentartó ezt megadni képtelen, segítse az állam. 5. Az államsegélyes tanítót a miniszter erősíti meg. 6. Minden tanító, hivatalba lépése előtt tegyen esküt a magyar alkotmányra. — A ref. tanítók emlékiratot terjesztettek a képviselőház elé, a felekezeti tanítók sérelmét ismertetve és orvoslásukat kérve. Okfejtése az emlékiratnak a következő: Sérelmes a felekezetnél működő tanítók helyzete és szándékos mellőztetése azért, mert: „1. A tanítóképzés ma már egyöntetű. 2. A felekezeti tanítók munkásságának eredménye az állam érdekeinek szempontjából semmivel sem áll hátrább, mint az állami iskolai tanítóké. 3. A tanítóságnak igazat kell tanítani és az igazságba vetett hitet, bizodalmat táplálni; nem szabad tehát ép ő rajta bebizonyítani, hogy nincs igazság e földön. Egyes tanítóval történhetik igazságtalanság, de a tanítósággal nem. Be kell ismernie a képviselőháznak, hogy a felekezeti tanítók mellőzése a fizetésrendezés alkalmával a legnagyobb igazságtalanság, amely ha megtörténik, úgy ezt a felekezeti tanítót, aki iskolájában igazságról mer beszélni, el kell csapni, mert önmagában bizonyosan érzi, családja nyomorúságában és elhagyatottságában mindennap látja, hogy hazudik, mikor igazságról tanít, mert nálunk nincs igazság. Emelje törvényt az országgyűlés azt, hogy a felekezeti tanítók fizetése az államiakéval egyenlően rendeztessék!“ Hát bizony jogosult az az erős hang. Mert a mai gazdasági viszonyok közepette is csak tengődünk a 6—800 K. minimum mellett. Követelni kell az 1400 koronás kezdőfizetést, amely a magyar tanítóságot jogosan megilleti. Az Orsz. Izr. Tanítóegyesület álláspontját a megelőző számban fejezte ki Somogyi Béla, kinek érvelését tagjaink nagy megelégedéssel fogadták. Egyebekben csatlakozunk az Orsz. Bizottság álláspontjához.

+ **Gyermektanulmányozás.** Gróf Teleky S. és Nagy László mozgalmat indítottak a gyermektanulmányozás rendszeresítése érdekében. Felhívásukra igen előkelő és szép számú közönség gyűlt egybe. Az első felolvasó estét Nagy L. értekezése

*

töltötte be. Előadta a gyermektanulmányozás multját s jelenlegi állapotát, irányzatait. Majd a gyermektanulmányozást állította oda a gyakorlati nevelés mellé. Ez teszi majd bensőbbé a családi és iskolai életet. Felolvasó igen nagy hatást ért el s hihető, hogy az érdeklődés akkor sem fog csökkenni, ha majd ezen bevezető előadás után a rendszeres tanulmányozáshoz fogunk.

✕ **Az izr. orsz. iroda** f. évi jelentésében a hitoktatás különös, fokozott gondozását ajánlja, mert attól várható leginkább a zsidó öntudat és önérzet erősödése. A kivített illetőleg újra utal a hitoktatás tanterve egyöntetűségének nagy fontosságára és e célra kilátásba helyezi egy országos bizottságnak összehívását, mely rabbikból és tanítókból állana. A legégetőbb teendő persze a hittani órák felemelése volna, mert a rendelkezésre álló heti 2 órával a legügyesebben tervezett tanterv alapján sem lehet eredményesen tanítani. Mi hisszük, hogy az iroda a kormánynál ki tudja jártatni az izr. hittani óráknak heti legalább 3 órára való felemelését.

✕ **Az Országos Bizottság** f. évi aug. 16.—19. között tartja közgyűlését, melynek tárgyai: 1. *A tanítóegyesületi élet fejlesztése*. Előadók: Nagy László és Máthé J. 2. *A szakfelügyelet kérdése*; előadók: Ember János és Bite Pál. 3. *A fizetésrendezés*; előadók: Száva János és Gábel Jakab.

□ **Tanítsunk egyhuzamban (délelőtt)**. Az egri áll. iskolai tanítótestület megbízásából Grónay A. tanulmány tárgyává tette e kérdést. 1. *Tanítási szempontból* előnyös ez a munkarend, mert az idegrendszer az éjjeli nyugalom után friss, és leginkább munkabíró. Az értelem nyitabb, a feltaláló képesség elevenebb, az emlékezet fogékonyabb, éberebb, mint délután. Üdőbb a gyermek kedélyvilága is. Ebéd után, mikor az emésztés munkája megindul, nyugalomra vágyik az idegrendszer s elfordul a szellemi munkától. Tehát nagy mértékben csökken a figyelem. Ugyanezt mondhatjuk a tanítóról is, kinek délutáni tanításában megérzi a gyermek a nyomott hangulatot. 2. *Nevelési szempontból* is káros a megosztott tanítás, mert a szülő nem képes a gyermek viselkedését ellenőrizni; kitör a gyermekből a rossz hajlam s a vásottabbakkal délutáni csatangolásba kezd. Ilyenkor fészkel be magát a sok erkölcsi baj csirája. Az új rendszer mellett a szülő jobban ügyelhetne gyermekére. 3. *Egészségtani szempontból* is káros a délutáni tanítás. Sok gyermek teli gyomorral teszi meg a hosszú utat az iskolába, közben bizony ugrándozva, s magát kifárasztva. Aztán itt a délutáni homály, különösen télen és borus időben. Végül egy alkalmasabb, tul nem terhelő órarendről (munkarendről) szól. Bizony, ez a téma megérdemli, hogy gondolkozzunk rajta. Mint értesülünk, a fővárosi tanítószó is akcióba kíván lépni. Mert a legtöbb baj, ép a fővárosi gyermeket éri a mai beosztással.

✕ **A leány-elemi iskolák** nevelésének és tanításának rendezéséről tartott Schön József tagtársunk előadást a M. T. Otthonában, s a mindkét nembeli tanulók együttes és egységes nevelése s tanítása mellett tör lándzsát. Szól az egyesült államok nemzetnevelési választmányának ily irányu működéséről, melynek folytán egész Északamerikában az együttes tanítást a legtermészetesebbnek tartják s ekként rendezkednek is be. Mi felhívjuk Sch. kartársunk figyelmét horvát testvéreinkre, ahol a polgáriban is nem egy helyt járnak el a fiuk a leányokkal vegyest az iskolába (lásd Ung. Päd. Revue 1. 2. sz.), ahol is a tanfériak dicsérettel szólnak a nevelési eredményről. Amint különben a svájci és német lapok tudósításai jelzik, ott most igen élénk megvitatás tárgya a „Coeducation”. A M. T. Otthona is napirenden tartja e kérdést.

b) Lapok.

= **Természet utáni rajzolás**. Gyakorlati eljárását Gróf S. a következőkben mutatja be: Tárgy: *lerajzolandó egy literes üveg természet után*. (A rajzolás minden segédeszköz nélkül történik az alább feltüntetett módon rajztömbbe, pontozatlan egész tiszta lapra, amelyen csak a keret van meg; természet után és táblai előrajzolás mellett szemléltető alapon. Tanító és tanulók csak szemmértékkel mérnek. Idő $\frac{1}{2}$ — $\frac{3}{4}$ óra). — K. Gy. ! Mi most 2 tárgyat rajzolunk és pedig azt az üveget és ezt a kancsót (mutatja), azért osszuk két egyenlő részre a rajzlapot. (Felezés.) A felező vonalat jó vékonyan huzzátok, mert később letörüljük. (Meghuzzuk.) Ugy. Mit rajzolunk az első mezőbe? (Üveget). Hát a másodikba? (Kancsót.) Rajzolás előtt mindig jól megnézi az ember az illető tárgyat, nézzétek hát jól meg az üveget!

Milyen üveg ez? (Literes.) Milyen alakja van? (Hosszúkás.) Mutasd meg, melyik az üveg hossza, N.? (Mutatja.) Hogy nevezhetjük az üveg hosszúságát másképp? (Magasságnak.) Az üvegnek azonban nemcsak függőleges, hanem vízszintes kiterjedése is van, hogy nevezzük ezt? (Szélességnek v. vastagságnak.) Melyik az üveg vastagsága? (Mutatja.) Látjuk, hogy az üveg magassága nagyobb, mint a vastagsága. Mit gondoltok, körülbelül hányszor magasabb az üveg, mint a milyen vastag? (Körülbelül 3-szor.) Most már rajzoljuk le ezt az üveget, de mivelhogy arra is kell ügyelnünk, hogy a lerajzolandó tárgy az adott lapra szépen ráférjen, jó lesz, ha megkeressük az első mező közepét és azt egy hajszálvonallal megjelöljük. (Megjelölik.) Először határozzuk meg az üveg magasságát! Ez legyen a magassága! (Megjelöli.) Huzzunk egy rövid vonalat mind a két ponttól jobbra is, balra is, vékonyan! (Megteszik.) Azt mondtuk, hogy az üveg vastagsága körülbelül $\frac{1}{3}$ -a a magasságának. Keressük meg ezt $\frac{1}{3}$ -ot. (Megkeresik s megjelölik.) Most mérjétek fel! (Felmérés.) Most két párhuzamost huzzunk a középvonallal, amelyekkel összekötjük a vastagságot jelző pontokat és ezzel megkapjuk az üveg főalakját. (Meghuzzák a két párhuzamos vonalat.) Amint látjátok, az üveg vastagsága nem mindenütt egyforma, hanem körülbelül csak hányadrésze? (Az alsó két harmadrésze). Az üveg felső harmadrészét minek nevezzük? (Nyaknak). Hát ezt a részét? (Szájnak). Az üveg nyaka nem vastagodik egyszerre, hanem szép egyenletesen, azt a rajzon ki fogjuk tüntetni. Rajzoljuk meg az üveg nyakát! (Megrajzolják.) Először nagyon is vékonyan! Közvetlen az üveg szája alatt mit látunk? (Két gyűrűt.) Ezeket is rajzoljuk oda! (Megtörténik.) Mikor aztán minden ügyesen el van találva, letöröljük a segédvonalakat, a rajzot pedig szép egyenletes vastag vonallal kihuzzuk. (Család és Iskola.)

+ **Hogyan vizsgálhatjuk át egyszerűbben a számtani feladatokat?** Erről ír *Rosinák* J. sasvári izr. tanító a Néptanodában s a következő próbákat mutatja be, mikre maga jött rá:

$$\begin{array}{r}
 a) \quad 516 = 5 + 1 + 6 = 12 = 1 + 2 = 3 \\
 \quad 325 = 3 + 2 + 5 = 10 = 1 + 0 = 1 \\
 \quad 419 = 4 + 1 + 9 = 14 = 1 + 4 = 5 \\
 + 605 = 6 + 0 + 5 = 11 = 1 + 1 = 2 \quad \times \left. \begin{array}{l} \\ \\ \\ \end{array} \right\} 3 + 1 + 5 + 2 = 11 = 1 + 1 = 2 \\
 \hline
 1865 = 1 + 8 + 6 + 5 = 20 = 2 + 0 = 2 \qquad \qquad \qquad = 2
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 b) \quad 3879 = 3 + 8 + 7 + 9 = 27 = 2 + 7 = 9 \\
 - 2986 = 2 + 9 + 8 + 6 = 25 = 2 + 5 = 7 \quad \left. \begin{array}{l} \\ \end{array} \right\} 9 - 7 = 2 \\
 \hline
 = 893 = 8 + 9 + 3 = 20 = 2 + 0 = 2 \qquad \qquad \qquad 2
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 c) \quad \begin{array}{r} 3576 \\ 32184 \\ 25032 \\ 28608 \\ \hline 3143304 \end{array} \times 876 \qquad \begin{array}{l} \text{szorzandó: } 3 + 5 + 7 + 6 = 21 = 2 + 1 = 3 \\ \text{szorzó: } 8 + 7 + 6 = 24 = 2 + 4 = 6 \\ 3 \times 6 = 18 = 1 + 8 = 9 \end{array} \\
 3143304 = 3 + 1 + 4 + 3 + 3 + 0 + 4 = 18 = 1 + 8 = 9
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 d) \quad \begin{array}{r} 49658 : 56 = 886 \\ 485 \\ 378 \\ 42 \end{array} \qquad \begin{array}{l} \text{hányados: } 8 + 8 + 6 = 22 = 2 + 2 = 4 \\ \text{osztó: } 5 + 6 = 11 = 1 + 1 = 2 \\ \text{maradék: } 2 \times 4 = 8 \\ 4 + 2 = 6 \quad \left. \begin{array}{l} \\ \end{array} \right\} 8 + 6 = 14 = 1 + 4 = 5 \\ \text{osztandó: } 4 + 9 + 6 + 5 + 8 = 32 = 3 + 2 = 5 \end{array}
 \end{array}$$

= **Állami gyermekvédelem.** Az Ung. Izraelit c. felekezeti lapunkban L. Lebowitsch az állami menedékházakba felvett gyermekek vallásos neveléséről ír s aggodalmát fejezi ki az izr. vallásu gyermekek neveltetését illetőleg. Az országos irodát hívja fel, hogy résen legyen s illetékes helyen járjon közbe, hogy az elhagyatottnak nyilvánított izr. vallásu gyermekeknek egy izr. vallás szellemében való nevelése biztosítást nyerjen.

× **A horvát tanszermuzeumot** 1901-ben alapították Zágrábban s az Uci-teljiski dom (Tanítók Otthona) első emeletének 5 termében nyert elhelyezést. 3 főosztálya van: 1. muzeumi tárgyak 41 csoportban, 2. pedagógiai könyvtár 27 csoport történeti- és 38 csoport modern könyvekkel; 3. irattár 10 csoporttal. Összesen 4898 tárgy, melynek értéke 43165 Kor., ezen összegbe az irattár értéke nincs be-

tudva. A berendezés 16.000 K., s a horvát felsőipariskola növendékeinek készítménye. A muzeum szervezeti szabályzat alapján működik. Élén egy fizetett gondnok áll, aki az ügykezelést intézi, kiállításokat rendez, s a kiállítóknak üzleteket is közvetít. Vidéki tanító kellő biztosíték mellett tanulmányi célból ki is kölcsönözheti a muzeum gyűjtötte könyvet, tanszközt stb. (Ung. Päd. Revue 4. szám.)

c) Könyvek.

○ **Óvónők kalauza.** Irta Peres Sándor, kiadta a Kisdédnevelők orsz. egyesülete. Budapest, ára 1 korona. Igen ügyesen egybeállított utmutató az óvónői pályára készülő, valamint e pályán működők számára 137 pontban foglalta össze szerző az összes tudnivalókat. Fejezetei: A kisdédvás feladatai és intézetei; az óvodák és gyermekmenedékházak fentartói; helyiség és felszerelés; fentartás; a község; felügyelő-bizottság és gondnokság; az óvónők alkalmazása és fizetése; rendtartás, igazgatás, felügyelet; állami óvónők s a tantestület és ig. tanító; nyugdíj; fegyelmi ügyek; óvónők és menedékházi vezetők képzése; egyesületi élet stb.

× **Számolási előnyök és fogások.** *Ruppenthal* Lajos, győri áll. polgári leányiskolai tanár, ezen füzeté, melyben számolási példák szóval való megoldásának sok érdekes és meglepő módjait mutatja be. A példákat a gyakorlati életből meríti úgy, hogy mind a tanulók, mind pedig a kereskedők- és iparosvilág is e füzetnek nagy hasznát vehetik. Minden egyes megoldási módot algebrai bizonyítással kíséri. Kapható Gross Gusztávnál, Győrött 40 fillérért.

= **Helyesírási gyakorlatok** iskolai és házi használatra. Összefoglalta és kiadta: *Vaday* József Nagyváradon; bolti ára 30 fillér. E gyakorlati irányú könyvecske 76 gyakorlatban a II., III., IV., V. és VI. elemi osztály számára készült és magában foglalja a magyar helyesírás egész tananyagát rövid, alkalmas gyakorlatok alakjában. Alkalmas otthoni feladatul, szépírási órán előírásra és diktálásra egyiránt, tehát nagyon megkönnyíti és sikeressé teszi a tanító munkáját. *Szabályokat nem foglal magában*, minden részlete gyakorlati. A szabályokat egyszerű figyelmeztetéssé tömöríti. Az akadémia legújabb szabályainak megfelel ugyan, de megjegyezzük, hogy a helyesírásról szóló új miniszteri rendelet következtében új kiadást kívánunk a gyermek kezébe. Vezérfonalul a jelen kiadást is melegen ajánljuk a kartársak figyelmébe.

○ **A kereskedelem története**, Magyarországra való különös tekintettel. (II. rész: A 19. század kereskedelme.) Irta: Daróczi Lajos. Átdolgozta és sajtó alá rendezte *Harmat Mór*. A dr. Schack Béla szerkesztette Magyar Kereskedők Könyvtára első évfolyamának tizedik és befejező füzetét vettük a cimbeli munkával, amely nagy vonásokban, jellemző módon rajzolja meg a lefolyt évszázad közgazdaságának képét, jelesül pedig kereskedelmi szempontból nevezetes eseményeit. A modern kereskedelem eszközei és intézményei fejlődésének egymásutánját és birálatát kapjuk a népszerűen, jó magyarsággal megírt könyvben, amelyet bizonyára sok haszonnal olvas a tanulni vágyó kereskedő és mindenki, aki a gazdasági élet alakulása iránt érdeklődik. A füzet a Lampel-Wodianer cég kiadásában jelent meg. Ára 1 korona 50 fillér.

+ **Tüdőbajos tanítók.** Turrowszky M. dr. marosvásárhelyi járásorvos, egy füzetben azokkal a veszélyekkel foglalkozik, melyek a tüdőbajos tanítók révén a gondjaikra bizott gyermekekre háramlanak. Szerinte a tanítókat időnkint meg kellene vizsgálni és fontos, hogy a tüdővészre gyanusak köpete megvizsgáltassék s a beteg tanítók a tanítástól eltiltassanak. A képzőkbe csak oly jelöltek vétessenek föl, kiknek légző szervei teljesen épek, egészségesek.

— **Herbert Spencer filozófiája.** A Társadalomtudományi Társaság kiadásában megjelent Collins kivonata Herbert Spencer filozófiájából, amely szabatosan foglalja össze a nagy angol gondolkodó egész világnézetét és felöleli főbb műveit.

d) Külföld.

= **Iskolai muzeum Bécsben.** Az elmúlt hóban nyitották meg az új bécsi iskolai muzeumot, amely a párisi Musée pédagogique, a washingtoni Bureau of Education s a frankfurti orsz. iskolamuzeum mintájára szervezkedett. A muzeum (14 főcsoporttal) felöleli történeti sorrendben az összes tanszereket s új lapjában

jelentést tesz a nevelés terén felmerülő minden újabb jelenségről. Az új muzeum nagyfontosságú tényező az ismeretek szerzésére s berendezéséről nagy dicsérettel szólnak a szaklapok.

§§ **Japán iskolái.** Nagyon haladt Japán az 1869.-iki restauráció óta, amikor is az iskolakötelezettséget is kimondta a törvényhozás; ugyanekkor alapították az első japán tudomány-egyetemet Tokióban. Japánban négyféle iskola van: állami, kerületi, községi és magániskola. A közigazgatósági hatóságokat törvény kötelezi bizonyos számú iskola alapítására és fönntartására. Községi iskolát minden városnak fönnt kell tartani, de ezeken és az állami iskolákon kívül még minden kerület köteles legalább egy felsőbb iskoláról gondoskodni. Az eddig megjelent legutolsó, 1897.-iki kimutatás szerint Japánban az esztendőben volt 2 egyetem; egy Tokióban és egy Kiotóban, egy zenekonzervatóriuma, két művészeti akadémia, két felsőbb leányiskola, 157 középiskola, 22 állami, 26754 kerületi és városi és 1677 privátiskola. A tanárok és tanítók összes száma 87.853, a tanulóké 4.168.717. Az iskolák fönntartásának költsége évenként körülbelül 46,000,000 jen, a mi pénzünk szerint mintegy 115,000.000 korona.

EGYESÜLETI ÉLET.

Tudósítás.

A közp. választmánynak f. évi április hó 6-án és folytatólagosan április 27-én tartott üléséből a következőket jelentjük:

Elnök: Kornfeld Gyula.

Jegyző: Hajnal Jakab.

Jelen voltak: Bárd Rezső, dr. Braun Salamon, Csukási Fülöp, Győri Adolf, Kuttner Miksa, Lederer Ábrahám, Mandl Bernát, Mendl Lajos, Pfeiffer Ignác, Reif Jakab, Révai Miksa, Schichtancz Ármin, Sebestyén Manó, Székely Lajos és Wolf Ármin. Távollétöket kimentették: Singer A. Henrik, Maislis Ferenc. A tanácskozás a következő rendben folyt le:

Április 6-án:

Az utolsó ülésről szóló jegyzőkönyv felolvasása és hitelesítése után:

1. Elnök jelenti, hogy főtiszt. Dr. *Kohn* Sámuel úr Istenben boldogult édesatyja, áldott emlékü *Kohn-Schwerin* Ignác halálának első évfordulóján az egyesületünk által kezelt *Kohn-Schwerin* Ignác árva-alapítvány javára 100 korona adományt tett, mely összeget a pénztáros már át is vette.

A választmány az adományért hálás köszönetét fejezi ki a nagylelkü adakozónak.

2. Elnök indítványára a választmány feliratban üdvözli a pesti izr. hitközség érdemes elnökét, *Kohner* Zsigmond urat, azon alkalomból, hogy Ő Felsege őt udvari tanácsosi címmel tüntette ki.

3. *Pfeiffer* Ignác, aki az egyesület központi vezetőségét f. é. március 16-án, az „Északkeleti fiókkör“ alakuló közgyűlésén Miskolcon képviselte, jelentést tesz a gyűlés sikeres lefolyásáról, a részletekre nézve utalva az „Értesítő“ áprilisi számára, mely kimerítő tudósítást közölt.

A választmány örömeinek ad kifejezést ezen fiókkör ujjászervezése és a gyűlés nagy sikere felett és jegyzőkönyvi köszönetet szavaz mindazoknak, akik e gyűlés körül buzgólkodtak, fáradoztak, nem kimélve sem időt, sem anyagi áldozatot. Első sorban *Schlesinger* Ármin iskolaigazgatónak és *Weisz* Lipót tanítónak, akik lankadatlanul munkálkodtak a kör szervezésén és azt nagy tapintattal, nehéz körülmények között meg is alakították. Jegyzőkönyvi köszönetét fejezi ki a választmány a miskolci izr. hitközség fenkölt gondolkodású előljáráóságának, amely vendégszeretettel fogadta az egybegyűlt tanítókat, valamint mindazon hitközségeknek, amelyek úti költségek megszavazása által lehetővé tették, hogy tanítóik e gyűlésen megjelenhettek. Elismerését és

köszönetét fejezi ki végre a választmány Pfeiffer Ignácnak is, aki a központi vezetőséget oly tapintatosan és céltudatos módon képviselte.

4. Elnök jelenti, hogy f. hó 15-én hasonló célú közgyűlés fog Debrecenben tartatni, és hogy *Csukási* Fülöp alelnököt kérte fel a központ képviseltetésére.

Csukási Fülöp e kiküldetést készséggel elvállalja, amit a választmány örvendetes tudomásul vesz.

5. A választmány köszönetét fejezi ki mindazon lelkes kartársaknak, kik az utolsó időben a gyűjtés körül szép eredménnyel buzgólkodtak.

6. Köszönetet szavaz a választmány azon kartársaknak is, kik elnök leányának esküvője alkalmából sürgőnymegváltás címén „Erzsébet“ leányki-házasítási alapunkat adományaikkal gyarapították.

7. Elnök jelenti, hogy múlt hó 26-án egyesületünk ügykezelését, annak minden ágát a hatóság behatóan felülvizsgáltatta és hogy a vizsgálat eredményeként hivatalosan konstatáltatott, hogy minden rendben van.

8. *Friedländer* Ignác, mándoki tanító külön levélben megköszöni a választmánynak azon anyagi és erkölcsi támogatását, melyben őt válságos helyzetében részesítette. Tudomásul szolgál.

9. A választmány mély részvétellel veszi elnök azon szomorú jelentését, hogy *Steckler* Samu, nyug. iskolaigazgató Baján és dr. *Gonda* Zsigmond, budapesti hittanár, az egyesület érdemes tagjai jobblétre szenderültek és a gyászoló családok iránt érzett részvétének jegyzőkönyvileg ad maradandó kifejezést.

10. Tárgyaltatnak a segély iránt beérkezett kérvények és beható tanácskozás után a választmány a következő határozatot hozza :

a) özv. *Steckler* Samunénak a 400 koronányi özvegyi segély iránt beküldött kérvényét mellőzni kénytelen, miután bold. férje az egyesület kötelékébe való belépésekor meghaladta volt már az 50-ik életévet, és így alapszabályaink szerint már nem biztosíthatta neje nek az özvegyi segélyt ;

b) egy beteg tagtárs részére a kért 3 heti betegsegélyt, 30 koronát, engedélyezi ;

c) két másik beteg tagtárs részére pedig 6 heti betegsegélyt (60—60 kor.) ;

d) két tagtárs részére rendkívüli segély címén (50+30) összesen 80 kor.-t engedélyez ;

e) három tanító-özvegy részére összesen 60 koronát szavaz meg ;

f) egy elaggott nyugalmazott tanító részére 20 koronát ;

g) elnök által az utolsó vál. ülés óta rövid úton folyósított kisebb segélyeket a választmány jóváhagyja.

Április 27-én :

1. Elnök napirend előtt szívből jövő szavakkal köszöni meg a választmánynak azon kitüntető figyelmét, mellyel őt leánya esküvője alkalmából oly szokatlan ünnepélyességgel és szívélyességgel üdvözölte. Felejthetetlen fog ez maradni egész életében és büszkeséggel fog mindig arra a megtiszteltetésre gondolni, amikor az egész választmány családja jelenlétében átadta neki az egyesületnek díszes kiállítású üdvözlő feliratát.

2. *Lederer* Ábrahám tanár egy régi ígérését beváltván, átadja az egyesületnek örök emlékül azon ezüst serleget, mellyel őt 1860-ban hálás tanítványai, az orsz. izr. tanítóképző intézet I. és II. évfolyamának növendékei kitüntették.*)

Ezzel szóló háláját akarja kifejezni egyesületünkkel szemben, mely iránta

---

*) Az országos izr. tanítóképző intézet, első évfolyamának növendékei az 1860/1 évben : *Becher* Dávid, *Biermann* Károly, *Braumann* Mór, *Deutsch* József, *Frankl* Móric, *Frühzeitig* Ignác, *Fuchs* Antal, *Fuchs* Mór, *Glasl* Izrael, *Gretzer* Dávid, *Grünberger* Lipót, *Hahn* Dávid,

mindig nagy előzékenységgel viseltetett, úgyszintén ragaszkodását és szeretetét az egyesület irányában, melynek megalakulását ő hiteles okmányok tanúsága szerint legelőször szorgalmazta és sok évi fáradozás után el is érte.

Kívánja, hogy a választmány ezen serleget minden évben egyszer használja, mondván, „Kausz jesuausz esszo, uvesém adonáj ekró!”

E szavaknál felemeli a szép serleget, éltetvén az egyesület diszelnökét, dr. *Kohn* Sámuel urat, az egyesület elnökét, *Kornfeld* Gyulát, a központi és vidéki választmány minden tagját, az egyesület minden alapító, tiszteletbeli, pártoló és rendes tagját. Elnök erre az egyesület nevében ünnepélyesen átveszi örök kegyeletes megőrzésre a serleget. Igéri, hogy az adakozó nemes intenciói szerint át fogja adni az utódoknak azon célból, hogy tanúságot tegyen azon háladatosságról és szeretetről, mellyel az egyesület minden egyes tagja mélyen tisztelt nesztorunk, Lederer Ábrahám tanár iránt tartozik, akinek jelszava példaadó életében mindig a „kidus hasém” volt. Kívánja, hogy a szeretve tisztelt tanár még igen sokáig maradjon köztünk ép egészségben, részt vegyen üdvös munkálkodásunkban a magyar zsidó tanítótság üdvére és becsületére.

A közp. választmány minden egyes tagja éljenzéssel és meleg kézzsorításokkal fejezi ki rokonszenvét és hálaérzelmeit Lederer Ábrahám tanár iránt.

3. Elnök jelenti, hogy a Lederer Bernát-féle alapítvány kamatjainak elnyeréseért négy beteg tagtárs folyamodványa érkezett be a kitűzött határidő lejártáig.

A választmány az alapító levél értelmében háromnak a kérvényét rendeli döntés végett az örökhagyó családnak felterjeszteni és Lederer Ábrahám tanár elnök kérelmére elvállalja az idén is az alkalmi felolvasás megtartását néhai Lederer Bernát és nejének néhai Sváb Mária, egyesületünk jóltevőinek emlékére és kegyeletes tiszteletére május 14-én (Ijar 17-én) tartandó 20-dik ünnepélyes ülésén. A felolvasás címe: „*A félelem ember-, lélek- és neveléstani szempontból.*”

4. A választmány az elnökség javaslata szerint a következő segélyeket engedélyezi:

a) Egy tanítóözvegy részére a könyvkiadványok jövedelméből 200 korona rendkívüli ségélyt;

b) egy beteg tagtárs részére hat heti betegsegély czímén 60 koronát;

d) egy tagtársnak elnök által rövid uton adott 40 korona betegsegélyt a választmány jóváhagyja, valamint mindazon kisebb segélyeket, melyeket elnök rövid uton tanítóknak adott.

5. Elnök jelenti, hogy méltóságos *Kohner* Zsigmond udvari tanácsos úr, külön levélben köszönte meg a választmány üdvözlő levelét, épugy megköszönte igen szívélyesen dr. *Fényes* Mór budapesti hittanár, menyegzője alkalmából az egyesület nevében neki küldött üdvözlő táviratot.

Örvendetes tudomásul szolgál.

6. *Csukási* Fülöp jelentést tesz az „*Alföldi fiókkör*”-nek április 16-án,

---

Heiduska József, Hirsch Mór, Hübsch Miksa, Kaff Károly, Klein Dávid, Kohn Ármin, Kohut Bernát, Kohut Lázár, Kollek Áron, Kollek Józua, Kremer Náthán, Langfelder Joachim, Lederer Ádám, Löffler Náthán, Mauthner Gábriel, Müller Lipót, Pollatsek Mór, Rebenwurzl Mór, Remer Samu, Roth Ferenc, Schimmerling Mór, Schmidegg Márk, Schwarz Adolf, Singer Adolf, Stadler Sámuel, Stern Vilmos, Tiroler Adolf, Weisz Izidor, Weisz Móric, Wilheimer, Wolf Dávid.

A II-ik évfolyam növendékei az 1860/61. évben: Blauhorn József, Feith Ármin, Fischer Izsák, Fried Salamon, Guttmann Vilmos, Heller Jakab, Hirsch Jónás, Kanitz Zsigmond, Kohn Bernát, Kohn Jakab, König Jakab, Lemberger Mór, Lippe Hermann, Mahler Mór, Mayer Áron, Neu Benjamin, Rosenbaum Adolf, Rosenspitz Lipót, Rothmann Simon, Schön Adolf, Weiner A. D., Weiner L. W., Wiesmayer Ábrahám.

Debrecenben tartott alakuló, illetőleg újjászervező közgyűlésének lefolyásáról. Előadja, hogy a gyűlés szokatlan nagy látogatottság mellett ment végbe és hogy a napirenden szerepelt kérdések felett magas színvonalu tanácskozás folyt.

Hozzájárult e szép sikerhez *Kuthi* és *Lippe* kartársak céltudatos és fáradhatlan munkálkodása, valamint a debreceni hitközség vezérférfiai, nevezetesen *Krausz* Vilmos főrabbi, dr. *Popper* Mór iskolaszéki elnök, *Burger* D. József hitközségi titkár és Dr. *Kardos* Albert főreáliskolai tanár. A vidékről megjelent tanítók majdnem mindegyike hitközségétől uti költséget kapott. Az egybegyűlt tanítókkal való érintkezés közben azt tapasztalta szóló, hogy kivétel nélkül nagy elismeréssel vannak az anyaegyesület vezetősége iránt, sőt az eddig távol maradt tanítók közül 21-en az egyesület kötelékébe való felvételüket kérelmezték. A fehér asztalnál az árva-alap javára folyt gyűjtés szép összeget eredményezett.

A választmány nagy örömmel fogadta *Csukási* jelentését, akinek elismerést és köszönetet szavazott. Elhatározta, hogy az elnökség mindazoknak, a kik a gyűlés szép sikeréhez hozzájárultak külön levélben fejezi ki a választmány köszönetét.

Lippe indítványát, az új tagok belépésének megkönnyítése érdekében, melyet a debreceni körülés magáévá tett, a választmány az elnökséghez teszi át, hogy a kérdést tanulmányozván, még a legközelebbi közgyűlés előtt javaslatot tegyen.

7. „A Magyarországi Tanítók Orsz. Bizottságának“ a tanítói fizetés-rendezés tárgyában kibocsátott körlevele értelmében elhatározza a választmány, hogy ép úgy mint a többi felekezetek tanítói tették, az egyesület nevében a zsidó tanítók részére is olyan fizetésért fog kérelmezni, mint amilyenben az állami iskolák tanítói részesülnek, mely kérelemnek megfelelő memorandumban fog kifejezést adni és azt a „Magyarországi Tanítók Országos Bizottsága“ útján a magas kormányhoz felterjeszteni.

8. A választmány dr. *Lazarus* Mór, nagynevű tudós elhalálózása felett érzett mély fájdalomának jegyzőkönyvileg ad kifejezést és elrendeli, hogy a megdicsőült hitvesének részvétlevelet küldjünk.

9. Elnök felhatalmaztatik, hogy hat 60—60 koronás fürdősegélyre, valamint tiz 50—50 koronás tanulmányi ösztöndíjra a szokásos pályázati felhívást az egyesület lapjában közzétehesse.

10. Elnök jelenti, hogy Mózes I. könyvének új kiadása ügyében az iránt tárgyalt a kiadói céggel, hogy a külső kiállítás és pedig nyomás és kötés dolgában igyekezzék a tanítók kívánalmainak jobban megfelelni, nevezetesen, hogy a betűk ezentúl nagyobbak legyenek és hogy a kötés tartósabb és csinosabb legyen. Arról is folyt a tanácskozás, vajjon nem volna-e célszerű a könyvet a haftarákkal bővíteni. A cég e kívánalmakkal szemben előadta, hogy így a könyv előállításának költségei tetemesen nagyobbodnának, bolti árát pedig nem szabad felemelni, ha nem akarjuk annak bevezetését lehetlenné tenni. Azonban szívesen rááll a cég, hogy némi áldozatot hozzon a könyv megfelelőbb kiállítása érdekében, ha az egyesület a maga részéről is némi áldozatot hozna. Kéri ugyanis a cég, hogy némi kárpótlás címén engedje az egyesület, hogy ezer példánnyal többet nyomhasson egy-egy kiadásnál. A haftarákkal való bővítését semmiképpen sem vállalhatja el a cég, mert ennek költsége megemésztené a csekély hasznot is, mellyel e könyv kiadása jár.

Elnök indítványára a választmány az ezer fölös példányt engedélyezi a cégnek, de csakis kivételesen, *egy*, a tervbe vett javítások mellett kinyomandó kiadásnál: a haftarákról pedig ez időszert lemond.

Mózes I. könyve új kinyomatásának kérdésével kapcsolatban *Mandl* Bernát a Deutsch Henrik-féle kommentárnak a könyvbe való felvételét is javasolja, de miután *Csukási*, valamint elnök a keresztülvitel ily módjának nehézségeit előadta, a választmány napirendre tért, de kéri az elnökséget,

hogy a kommentár célszerű kiadásának más módjáról mielőbb jelentést tegyen.

A választmány *Csukási* indítványára felhatalmazza az elnökséget, hogy esetleg Mózes első könyvének azon részeit, melyek úgysem tekinthetők a népiskola biblia-oktatásának anyagául, fordítás nélkül hagyja, ha azt illetékes szakkörök is megengedhetőnek tartják.

11. *Kuttner* Miksa jelenti, hogy a közp. választmány megbízása értelmében a magyar ABC-és olvasókönyv javítása érdekében behatóan tanácskozott annak szerzőjével, *Müller* Adolf úrral. Előadja, hogy miben módosul majd a könyv és hogy a módosításoknál tekintetbe vette szerző a tanítónak majdnem mindazon kívánalmait, amelyeket írásbeli jelentéseikben 1899-ben hangoztattak.

A választmány élénk tetszéssel fogadja *Kuttner* jelentését és felkéri, hogy a könyv kinyomatásánál a korrekturákat felülvizsgálja és a szerzővel együtt azon legyen, hogy a könyv minél tökéletesebbé váljék.

12. Elnök jelenti, hogy *Csukási* Fülöp bibliai történetének első részét a kiküldött bíráló bizottság felülbírálta és felolvastatja annak jelentését, mely szerint a bizottság „*a jelzett könyvet jó lelkiismerettel szépen sikerült munkának*“ mondja, mely „*az érdekelt szakkörök osztatlan tetszésével fog találkozni.*“

A választmány e jelentést örvendetes tudomásul veszi és a bíráló bizottságnak köszönetét fejezi ki, a könyv kinyomatását pedig engedélyezi.

12. *A magyar nyelvtani* pályamunkák felülbírálása ügyében jelenti elnök, hogy úgy a két vidéki tanító, akiket elnök a beérkezett négy pályamunka megbírálásával megbízott, nevezetesen: *Vitt* József sárospataki és *Fischer* Lipót l.-sz.-miklósi iskolaigazgató, valamint *Schichtancz* Ármin közp. választmányi tag bevégezte a munkát, melyet három terjedelmes írásbeli jelentés alakjában a választmány elé terjeszt. A bírálati munka a következő módon folyt: Először az egyik, aztán a másik vidéki bíráló kapta a pályamunkákat bírálatra, de anélkül, hogy az egyik bíráló a másik kilétét sejtette volna, úgy hogy kölcsönösen befolyást egyik a másikra nem gyakorolhatott. A bírálók kilétét elnöknél kívül senki se tudta, sőt *Schichtancz* kartárs sem.

De *Schichtancz* Ármin a beküldött bírálatokat is csak akkor kapta kézhez, mikor már a pályamunkák kéziratát átolvasta és saját véleményét írásba foglalta. Ebbe az írásbeli véleménybe foglalta aztán csak később bele a vidéki két bírálónak ítéletét, amely az övével teljesen megegyezett.

Mindezekből a választmány azt a meggyőződést merithette, hogy a bírálat a legnagyobb korrektség mellett igen célszerűen folyt le és hogy egyedül az elfogulatlan szakvélemény döntött a pályamunkák sorsa felett. Ezek után felkéri elnök *Schichtancz* urat, hogy tegyen jelentést a bírálat eredménye tárgyában.

Schichtancz erre terjedelmes jelentését olvassa fel, melyben behatóan foglalkozik a négy pályamunka mindegyikével, összehasonlítván saját véleményét a két vidéki bíráló véleményével, melyből kitűnik, hogy

1. A „*Nyelvet és nem nyelvtant tanítsunk*“, valamint a „*Minden ember legyen ember és magyar.*“ jellegű két munka mind a három bíráló egybehangzó véleménye szerint tekintetbe nem jöhet.

2. A „*Nincs szebb nyelv a magyar nyelvénél.*“ című pályamunka mind a három bíráló szerint már olyan, hogy beható tanulmányozást igényelt és jobbnak hiányában talán kellő javítás mellett használható is volna.

3. „*A jónál van jobb is*“ jellegű munkát végre mind a három bíráló egybehangzólag teljesen sikerültnek nyilvánították.

A választmány feszült figyelemmel hallgatta végig előadó terjedelmes, a részletekig menő, tudományos alapon megírt jelentését, melyből betekintést

nyerhetett minden egyes pályamunka tervezetében, anyagába és a részletek feldolgozásának módjába, úgy, hogy minden egyes vál. tag is véleményt alkotott magának arra nézve, hogy melyik a legmegfelelőbb, s midőn előadó azt a pályamunkát ajánlotta elfogadásra, mely „*A jónál van jobb*” jelzéssel van ellátva, a választmány egyhangulag hozott határozattal ezt nyilvánította ki. pályanyertesnek.

Elnök erre bemutatta a négy pályamunka jeligés levélkéit, melyekről konstatáltatott, hogy azok sértetlenek; a pályanyertes munkához tartozó levélke felbontása után kitünt, hogy annak szerzői *Pfeiffer Ignác*, a pesti izr. hitközség polgári leányiskolájánál működő tanító és *Sebestyén Manó*, a főváros szolgálatában működő keresk. iskolai tanár.

A többi három jeligés levélkét a választmány jelenlétében elnök elégette. Ezek után a választmány határozatilag kimondja:

1. *Pfeiffer Ignác* és *Sebestyén Manó* urak közösen megbizandók a népskola második, harmadik és negyedik osztályában szükséges magyar nyelv-könyv megírásával és pedig az egyesületnél szokásos feltételek mellett.

2. *Schichtancz* összefoglaló jelentése kinyomatandó és mint melléklet az Értesítővel a tagok részére szétküldendő.

3. A bírálóknak fáradságos és szakavatott munkálataikért hálás elismerését és köszönetét fejezi ki a választmány.

4. Titkár felhatalmaztatik, hogy a mellőzött pályamunkákat kellő igazolás mellett írók, vagy azok meghatalmazottjai részére kiadhassa.

5. Elnök felkéretik, hogy a magyar nyelv-könyveknek kellő időben való elkészítése és kinyomatása iránt a szükséges intézkedéseket úgy az íróknál, mint a kiadói cégnél megtegye.

13. Az egyesület kötelékébe való felvételre a következő tanítók jelentkeztek:

Sebes Béla, Debrecen (37 éves), *Löwinger József*, T.-Füred (28 éves), *Blau Albert Béla*, V.-Pécs (28 éves), *Grosz Henrik*, Fegyvernek (21 éves), *Breyer Bódog*, Álmosd (41 éves), *Almási Miksa*, T.-Lök (21 éves), *Kertész Ignác*, Kisujszállás (27 éves), *Fischer Armin*, Kisvárdá (43 éves), *Groszmann Márton*, Ujfehértó (54 éves), *Grünfeld Bernát*, Ujfehértó (38 éves), *Klein Herman*, Kisvárdá (45 éves), *Klein Géza*, Körösladány (35 éves) *Brief Ilona*, k. a. Debrecen (22 éves) *Moskovitz Aron*, Nádudvar (27 éves) *Halász Mór*, Nyiregyháza (40 éves) *Grosz József*, N.-Károly (36 éves) *Jellinek József*, Tenke (24 éves) *Fried Gyula*, Hajdú-Sámson (40 éves), *Kohn Izsák*, Nyiregyháza (31 éves), *Fodor Irén* k. a. Nyiregyháza (21 éves), *Szigeti Rezső*, B.-Ujváros (43 éves) (második felvételre), *Salgó Albert*, Sárvár (31 éves), *Glück Ábr. Jakab*, Radosna (39 éves) *Züszmann Eliás*, Jolsva (35 éves).

A választmány ezeknek felvételét a következő feltételek mellett engedélyezi:

1. hitelesen tartoznak bizonyítani, hogy tanítói oklevéllel bírnak, hogy ép egészségben vannak és hogy mint tanítók működnek;

2. az iránt kell nyilatkozniok, hogy az esetleg reájuk kirótt tagdíjpótlást hajlandók-e 3 éven belül teljesíteni; *)

3. a 40. életévet meghaladottaknak nyilatkozniok kell, hogy tudomásuk van az alapszabályok azon intézkedéseiről, mely szerint nejük részére már csak 200 kor. özvegyi segélyt biztosíthatnak, az 50. évet meghaladott tanítók pedig nyilatkozzanak, hogy tudják, hogy özvegyi segélyt egyáltalában nem biztosíthatnak feleségeiknek.

4. Ha mindezen feltételeknek megfeleltek és legalább 8 korona tagdíjat beküldtek, részükre felvételi okmány kiállítható.

*) Alkalmaztatásától számított 3 éven belül belépő tanító nem tartozik semmit sem pótolni; azon túl belépő tanító, minden mulasztott év után 4 koronát (a tagdíj felét) tartozik pótolni alapszabályaink értelmében.

Jegyzőkönyv.

Felvétel az Országos Izr. Tanítóegyesület „Alföldi Fiókkör“-ének 1903. ápr. 15-én, Debreczen szab. kir. városában, az izr. iskola tanácstermében tartott alakuló közgyűlésén.

Jelen voltak: Budapestről *Csukási* Fülöp alelnök, a központi vezetőség képviselője. Debreczenből: *Kuthi* Zsigmond igazgató, *Lippe* József, *Kuthi* Zsigmondné, *Lővinger* Mórné, (távollétét kimentette *Brief* Ilona), *Lusztig* Szeréna, *Kohut* Mór, *Roth* József, *Smilovits* Mihály, *Klein* Márton, *Herskovits* Olga. Vendégeül: Főtiszt. *Krausz* Vilmos főrabbi úr, *Drucker* Mór hitk. alelnök úr, *Fleischmann* Mór előjárósági tag úr, Dr. *Popper* Mór iskolaszéki elnök úr, Dr. *Fejér* Ferenc, Dr. *Kardos* Albert, *Lichtblau* Albert, iskolaszéki tag urak, *Burger* D. József hitk. titkár úr, *Gaál* Zoltán hirlapíró úr, *Kohut* Mórné, *Lippe* Józsefné, *Feingold* Irén tanítónő, *Lippe* Árpád és a róm. kath. tanítónőképző izr. hallgatói. A vidékről tanítók: *Rosenberg* Salamon, *Hermann* József igazg. (Mátészalka), *Bonis* Menyhért, *Halász* Mór, *Halász* Mórné, *Fábián* Ferencz, *Fodor* Irén, *Kohn* Izsák (Nyiregyháza), *Liszer* Jakab, *Grosz* József, *Baján* Irén, *Kohn* Miksa, *Spirai* Mariska (Nagy-Károly), *Baumhorn* Ede igazg.-tanító és *Gál* Nándor (Szolnok), *Neumann* Vilmos (Tiszabő), *Kozma* Jakab (Tasnád), *Solt* Samu (Kunhegyes), *Klein* Géza (Körösladány), *Lővinger* József (Tisza-Füred), *Szigeti Rezső* (B.-Ujváros), *Gábel* Jakab (N.-Várad), *Grünvald* Géza (Budapest), *Reich* Malvin (Érmihályfalva), *Kertész* Ignác (Kisujszállás), *Lechner* Ignác (Jász-apat), *Sohr* Teréz (Berettyóújfalú), *Kohn* Ármin (N.-Bajom), *Szederkényi* Karolin (Bolyok), *Rosner* Mór (H.-Nádudvar), *Herczfeld* Fülöp (Vésztő), *Sebes* Béla (Szeghalom), *Ujvári* Adolf (P.-Ladány), *Moskovitz* Ármin (H.-Nádudvar), *Nagy* Ignác áll. tanító (Kotaj), *Frisch* Gyula (H.-Sámson), *Jellinek* József (Tenke), *Blau* Albert Béla (Vámospércs), *Grosz* Henrik (Fegyvernek), *Friedländer* Izsák (Királydaróc), *Kaszovitz* Miksa (Csenger), *Székely* Menyhért (Érsekújvár) *Lipkovicz* Emil (T.-Csege), *Grünfeld* Bernát, *Groszmann* Márton (Ujfehértó), *Almási* Miksa (Tiszalök). Kimentették magukat: *Sipos* Lipót (Szarvas), *Szabó* Adolf (Jászberény), *Glück* M. (Mezőtúr), *Bérczi* Fülöp (Orosháza).

1. *Kuthi* Zsigmond a körülést összehívó elnök és a rendező biz. elnöke lelkes szavakkal nyitja meg az ülést. (Beszédét a jelen számban teljes szövegében hozzuk.)

2. Főtisztelendő *Krausz* Vilmos főrabbi úr igen meleg és szívélyes szavakkal üdvözli a megjelent vendégeket, kiemeli, hogy a zsidó tanítóság működése által mindig megmentette a zsidó iskolát a pusztulástól, hazafisága pedig oly magas színvonalon áll, hogy vetekedik bármely felekezet tanítóinak hazafiságával; különösen figyelmébe ajánlja a tanítóságnak a gyermekek vallásos nevelését, mert egyedül ennek alkalmazásával lehet a mostani nehéz korban is a zsidó iskolát az elenyészéstől megmenteni. Szíve mélyéből üdvözli a tanítóságot a maga, valamint a debreczeni hitk. nevében és tanácskozásukra a Mindenható áldását kéri.

Dr. *Popper* Mór, a stat. quo izr. hitk. és iskolaszék érdemdús elnöke az iskolaszék nevében hitrokoni szeretettel és bizalommal üdvözli az összesereglett tanítóságot. Magasröptü beszédében kiemeli, hogy a mostani viszonyok közt kétszeresen szüksége van a zsidóságnak a zsidó iskolára, mert ez nemcsak hazafias missziót teljesít, hanem a zsidóságnak egyedüli mentővára. Ő a zsidó tanítóságnak nemcsak erkölcsi s társadalmi emelkedését szeretné látni, hanem az anyagiakban való előhaladását is annyira, hogy minden zsidó tanító, még a legkisebb zsidó helységben működő is, legalább olyan dotációban részesülne, mint az állami tanító. Isten áldását kéri a tanítóság munkálkodására.

Mindkét üdvözlő beszédet a jelenlevők zajosan megéljenezték.

Elnöklő felkéri a megjelenteket, hogy nyilatkozzanak, vajjon szükségesnek tartják-e az „Alföldi Fiókkör“ újra való megalakulását? *Gábel* Jakab N.-Váradról hevesen támadja az eszmét és nem fiókkört, hanem önálló, független együletet óhajt.

Csukási Fülöp átvevén az ülés vezetését, a központ megbízásából melegen üdvözli a megjelent tagtársakat és vendégeket. Velős szavakban fejtegeti az egyesület céljait és törekvéseit, felemlítvén azon sikereket, melyeket egyesületünk a zsidó tanítóság erkölcsi és anyagi jóléteért való küzdelmében mindenkor felmutathatott. Evvel szemben kellő világításba helyezi a *Gabel* szétbontó törekvését, ki az egységes tanítóegyesületet szintén két részre osztani akarja és a mi békésen munkálkodó táborunkban is a felekezeti villongást meghonosítani.

A jelenlevők lelkes éljenzései közt szétszedi és megsemmisíti *Gabel* minden érvét és felszólítja az ülést, hogy a fiókkör megalakulását mondja ki.

A körülés a megalakulást, két szavazaton kívül, egyhangu lelkesedéssel mondja ki.

4. *Csukási* Fülöp erre a vezetőség megalakítására kérte fel a közgyűlés választóképes tagjait. Elnöknek *Kuthi* Zsigmondot ajánlja, a ki a közgyűlést egybehívta és aki immár közel egy negyed félszázad óta szóval és tollal szolgálja a tanügyet, társelnöknek, miután a fiókkör 8 megyét ölel fel, *Baumhorn* Edét Szolnokról, ki már 40 éve szolgálja a tanügyet s aki orsz. egyesületünknek már megalakulása óta buzgó tagja és *Bonis* Menyhértet Nyiregyházáról, a tanítók eme szerény, önzetlen közkatonáját, titkárnak pedig *Lippe* Józsefet, a ki az előkészítési munkálatok javarészét buzgalommal végezte.

A közgyűlés *Csukási* ajánlatát egyhangulag elfogadta.

Kuthi Zsigmond elfoglalván az elnöki széket, hálás köszönetet mond a spontán módon iránta megnyilatkozott bizalomért. Nem akar programbeszédet tartani, mert eddigi működése, amely nyitott könyvként áll a magyar zsidó tanítóság előtt, felmenti ettől. Igéri, hogy ezután is testtel-lélekkel fog a magyar zsidó tanítóság erkölcsi, anyagi és szellemi érdekeiért munkálkodni.

Tetszéssel tudomásul vétetik.

5. Elnök felkéri *Neumann* Vilmos tiszabeői tanítót a „Stipendium és nyugdíjügyről,“ szóló értekezésének megtartására. *Neumann* Vilmos felolvassa magvas értekezését, melyből kiemeljük a következő határozati javaslatot:

Indítványozom tehát:

1. Hogy körülésünk keresse meg az anyaegyletet, gondoskodjék módok-és eszközökről, amelyeknek alapján az egyület tagjainak gyermekei, akik főiskolai tanulmányaikat a fővárosban végzik, lehetőleg kivétel nélkül stipendiumot kaphassanak.

2. Emelje az anyaegylet a tagsági díjat 2 koronával, ennek jövedelme a 2000 koronát meghaladná, a miből 20 nyugalmazott tanító 100—100 korona nyugdíjpótlékot kaphatna.

3. Keresse meg az anyaegylet úgy az Orsz. Izr. Irodát, valamint az orth. izr. Közvetítő-Bizottságot, hogy kérjék fel az ország összes hitközségeit, támogassák együletünket. Felemlíthetjük, hogy a külföldön, így a Németbirodalomban, a hitközségek buzgó támogatói az izr. tanítóegyleteknek, pl. a Majna melletti Frankfurt városának izr. hitközsége az összes orsz. izr. egyleteknek pártoló-tagja. Hazánkban, fájdalom, minden hitközség magára van hagyva, a gyengét az erős rendesen veszni hagyja. Azon csekély számú orsz. izr. jellegű egyület, amely nálunk létezik, alig-alig részesül támogatásban.

4. Lépjen az anyaegylet összeköttetésbe a nagyérdemü pesti izr. hitközséggel, hogy a Wechselsmann-féle alapítvány kamatainak odaitélése alkalmával egyesületünk szakvéleményét vegye igénybe és olyan tanítókat, akik izr. felekezeti iskolában működtek, a segélyezésnél előnyben részesítsen.

5. Gondoskodjék az anyaegyesület módok és eszközökről, hogy a nyugalmazott tanítók testi és szellemi erejükhöz mért állásukhoz illő foglalkozást nyerjenek, ami által existenciájukat türethetőbbé lehetne tenni.

Az elhangzott értekezésre Csukási Fülöp képviselő megjegyzi, hogy azt az összeget, melyet stipendium címen az egylet nyújt, ő sem tartja túlnagynak, de ha a viszonyok engedik, emelni fogják, nyugdíjpótlékot pedig csak abban az esetben lehetne adni, ha a könyvvállalat jobban sikerülne. Hozzászóltak e tárgyhoz még többen.

Neumann Vilmos előterjesztését a körülés egész terjedelmében elfogadja s azt pártolólág a központnak beterjeszti. Értekezőnek pedig jegyzőkönyvi köszönetet mond szép és tárgyilagos előadásáért.

6. *Lippe* József titkár „Az anyaegylet alapszabályai némely pontjának módosításáról“ szóló előadását tartja ezután meg. Az anyaegylet alapszabályainak némely pontját azért tartja szükségesnek módosítani, mert ezáltal orsz. egyesületünk minden tekintetben való gyarapodását akarja előmozdítani. Módosítása 3 pontban foglalható össze: 1. Töröltessék az utánfizetés, figyelembe véve úgy a betegsegélyre, mint az özvegyi jutalék megállapítására az egyesületbe való belépés idejét és a tagság időtartamát. 2. Módos. tassék a vidéki választmány hatásköre akként, hogy a teljes választmány okvetlenül minden évben egyszer ülésezzék. 3. Hogy a körök titkárai tagjai legyenek a teljes választmánynak. Az előadó magvas értekezését, melynek minden szava az anyaegylet felvirágoztatását célozta, a körgyűlés tagjai élénk figyelemmel hallgatták meg. Hozzá szóltak: Csukási Fülöp alelnök, Gál Szomolnokról, Fischer K.-Várdáról Breyer áll. isk. igazgató Álmosdról stb.

A körülés *Lippe* József előterjesztését egész terjedelmében elfogadja, azt a központnak pártolólág felterjeszti, kérvén a központot, hogy azt tanulmányozás tárgyává tenni sziveskedjék. Értekezőnek pedig jegyzőkönyvi köszönetet mond. A felolvasást körelnök az Értesítő szerkesztőjének figyelmébe ajánlja közlés végett.

Erre *Sipos* Lipót szarvasi tanító, aki betegség miatt nem jelenhetett meg, írásbeli indítványa olvastatott fel. Az indítvány így szól: „*Minden az egyesületre vonatkozó dolgot*, melyet a közgyűlés elé akarnak vinni, a vezetőség fogadjon el és *közölje bármikor*, — ne csak 1—2 hónappal a közgyűlés előtt — az „Értesítő“-ben, hogy így alkalma nyiljék mindenkinek az ügyet megismerni, vele foglalkozni és hozzászólni. Az ilyen ügyekben ne kövesse a szerkesztőség az irodalmi értéket, hanem közölje úgy, amint van. A sok hozzászólás folytán olyan szépen fog ez kicsiszolódni, s hogyha igazán gyakorlati értéke van, a közgyűlés is elfogadja.

7. *Kuthi* Zsigmond elnök, miután az idő nagyon előrehaladt. „Egy orsz. magyar zsidó iskola egyesület létesítése“ című értekezését kéri levenni a napirendről.

A közgyűlés ehhez hozzájárult és a jelzett értekezést a legközelebbi körülés tárgysorozatába fölvétetni határozta.

Elnök felkéri *Smilovits* Mihály debreceni kartársat, hogy a „A zsidó iskolák hanyatlásának okait“ tárgyaló értekezését legyen szives felolvasni. Az értekezés tárgyilagosan és tanulságosan fejtegeti ezen aktuális témát.

Az értekezés köztetszésben részesült és ezt is az Értesítő szerkesztőjének figyelmébe ajánlja az ülés.

8. Jegyző jelenti, hogy az Orsz. Izr. Tanítóegyesületbe való belépésüket

és az „Alföldi Fiókkör“-höz való csatlakozásukat a következő tanítók jelentették be: *Klein* Géza Kőrösladányból, *Klein* Hermann Kis-Várdáról, *Grünfeld* Bernát és *Groszmann* Márton Ujfehértóról, *Fischer* Ármin Kis-Várdáról, *Kertész* Ignác Kisujszállásról, *Almási* Miksa Tiszalökről, *Breyer* Bodog áll. isk. igazg.-tanító Álmosdon, *Grosz* Henrik Fegyvernekről, *Blau* Albert Béla Vámospércsről, *Lővinger* József Tisza-Füredről, *Sebes* Béla Szeghalomról, *Moskovitz* Ármin H.-Nádudvarról, *Halász* Mór Nyiregyházáról, *Grósz* József N.-Károlyból, *Jellinek* József Tenkéről, *Frisch* Gyula H.-Sámsonból, *Kohn* Izsák, *Fodor* Irén Nyiregyházáról, *Brief* Ilona Debreczenből, *Szigeti* Rezső B.-Ujvárosról.

Örömmel vétetik tudomásul; az elnökség megbizatik, hogy ezeknek belépését a központnál közvetítse.

9. Jegyző indítványozza, hogy a körülés úgy a központi vezetőségnek, valamint *Kornfeld* Gyula elnöknek fejezze ki feltétlen bizalmát és tántoríthatlan ragaszkodását az egyesület sikeres vezetéséért és azon önzetlen buzgokodásért, mellyel a zsidó tanítóság szellemi, erkölcsi és anyagi jólétének előmozdításán fáradozik.

Az indítvány nagy lelkesedéssel elfogadtatik.

10. Jegyző jelenti, hogy a következő hitközségek látták el tanítóikat az ülés látogathatására utiátalánnyal: *szolnoki*, *jászapáti*, *vésztői*, *kunhegyesi* orth. *tasnádi* orth. *kisujszállási*, *nyiregyházi* statusquo, *csengeri* orth. *kőrösladányi*, *tiszafüredi* orth. *derecskei* orth. *tiszabői*, *b.-ujvárosi* orth. *tiszacsegei* orth. *királydaróci* orth. hitközségek.

A központ megkerestetik, hogy jelzett hitközségeknek mondjon köszönetet, amiért lehetővé tették tanítóiknak, hogy a gyűlésen résztvehessenek.

11. Táviratilag üdvözölték a körülést: Czeglédreől *Beck* Jakab hitk. elnök és *Ransburg* Adolf igazgatótanító, *Brief* Ilona debreceni tanítónő Mohácsról, Tiszaföldvállásról *Braun* József tanító; levélben: *Léderer* Ábrahám ny. képezdei tanár Budapestről, *Klingenberg* Jakab igazgatótanító Pécsről, *Sipos* Lipót szarvasi, *Lengyel* Samu homonnai igazgatótanító, *Bérczi* Fülöp orosházi, *Glück* Miksa mezőtúri tanítók, Dr. *Feldmann* József czeglédi és Dr. *Blumgrund* abonyi rabbik, *Weinberger* Ede tiszadadói, *Gimes* Mór endrődi, *Kálmán* Mátyás turkevei, *Halász* szatmári tanítók.

Köszönettel tudomásul vétetik;

12. *Baumhorn* Ede és *Gál* Nándor szolnoki tanítók ajánlatára a körgyűlés elhatározza, hogy a jövő évi fiókkörü ülést Szolnok városában fogja megtartani.

13. Elnök köszönetet mond a debreczeni hitközségi és iskolai előjárásnak, Dr. *Kardos* Albertnek, *Csukási* Fülöp alelnöknek, *Burger* D. József hitk. titkárnak, a hitközség és képv. testület tagjainak és a körülés minden tagjának, amiért körülésünket jelenlétükkel emelni és abban élénk részt venni szivesek voltak, azon hitközségeknek, akik tanítóikat utiköltséggel ellátták, a táviratban és levélben üdvözölőknek, továbbá az oly szép számban megjelent tanítóknak.

Baumhorn Ede Szolnokról a rendező-bizottságnak és a körülés elnökségének az ülés vezetéséért mond köszönetet.

15. Végre *Lippe* József titkár indítványára a közebed alkalmából a következő sürgöny menesztetik a központi vezetőséghez: „Az Alföldi fiókkör alakuló ülésére Debreczenbe összesereglett tanítóság örömmel ragadja meg az alkalmat, hogy az elnökséghez való tántoríthatlan ragaszkodásának és legteljesebb bizalmának kifejezését nyilvánítsa.“

16. Elnök újból megköszöni a körülésnek úgy a maga, mint a tisztikar nevében a szives támogatást és a közgyűlést berekeszti.

Lippe József
jegyző.

Kuthi Zsigmond
elnök.

Megnyitó beszéd.

Tartotta az Alföldi fiókkör alakuló ülésén Debrecenben, ápr. hó 15-én *Kuthi Zsigmond* elnök.

„Kedves Kartársak! Tisztelt Vendégek!

Az Orsz. Izr. Tanítóegyesület központi választmánya megbizott az Alföldi fiókkör megalakításával, illetve ujjászervezésével. Az Alföldi körnek igen fontos a missziója, mert alig van oly vidéke e hazának, ahol oly válságos és nehéz helyzete volna a zsidó iskolának és tanítónak, mint épen az Alföld áldott vidékén s ezért szívesen és készséggel vállaltuk el e fiókkör szervezését. Már 1889-ben és 1895-ben tettünk kísérletet a fiókkör megalakítására, de akkor oly kevesen jelentek meg a körülésre, hogy a megalakulás meg nem történhetett. Midőn most márciusban ismét mandátumot kaptunk az anyaegyesülettől a kör megalakítására, ámbátor teljes tudatában voltunk ama nehézségeknek, amiket le kell győznünk, hogy a megalakítást siker koronázza, mégis harmadszor vettük kezünkbe az ügyet, mert a sok bátorító levél, amelyekben kartársaink hozzánk fordultak, kérvén, álljunk ismét az ügy élére, biztosítékot nyújtott nekünk arra, hogy most nem fogunk meddő munkát végezni.

És nem is csalódtunk feltevésünkben, mert a hogy körülnézek a terem tömött sorain, örül a lelkem, hogy a nagy Alföld tanítóságának színét-javát üdvözölhetem, akikben a lelkesedést és ügybuzgóságot csak fel kell szítani, mert elaludni az ott soha el nem aludt. Ezért szívem egész melegével, keblem őszinte örömeivel üdvözlöm kedves kartársaimat szerény otthonunkban. Nem egyet látok itt kartársaim közt, akikkel immár egy negyed évszázad óta munkálkodunk egyesületünkben, a közjó érdekében.

Üdvözlöm kedves pályatársaimat, akik a szabadság eme szent ünnepén családjaik mellől, otthonukból ide fáradtak, hogy a tetszhalottá vált Alföldi fiókkört új életre serkentsék, hogy az iskolaügyünk körül észlelt bajokat orvosolják.

És ez jellemző a tanítóra nézve. Mert a tanítók és különösen a zsidó tanítók bár nagyrészt még mindig mostoha gyermekei a társadalomnak, ha hogy összegyűlnek tanácskozni, nagyon ritkán teszik szóvá saját ügyes-bajos dolgukat. Valahányszor gyűléseinken részt venni van alkalmam, eszembe jut Schiller — a németek kedvelt költőjének, „Die Theilung der Erde“ című verse. Mikor az Úr elosztotta a világegyetemet összes javait az emberiségnek, a poeta volt az, aki nem kapott részt, mert ő az osztás alkalmával elbolyongott az Úr csodás, mindig ifjan maradó virágos kertjében, a természetben.

Mikor e haza összes köztisztviselői és köztük az állami tanítók is felrázták az egész társadalmat előbb kéréseikkel, utóbb követeléseikkel, vajjon hol volt akkor a zsidó tanítóság? Megmondjam? Hát ugyanakkor Pécsen, Győrött, Miskolcon és most itt Debrecenben arról tanácskozott, hogy miként lehetne megmenteni a zsidó iskolát a végpusztulástól, miként lehetne megszilárdítani a zsidó szellemet, közérzületet?

Ily önzetlen munkára csak az idealista zsidó tanító képes!

Most is, hogy anyaegyesületünk, az Orsz. Izr. Tanítóegyesület megbizásából kibocsátottuk hívó szózatunkat, mintegy varázsütésre idejöttek a nemzet és a zsidó hitélet eme apostolai, hogy tanácskozzanak, mert úgy látják, hogy dekadencia állott be a zsidó iskola terén.

Az Orsz. Izr. Tanítóegyesület, amely közreműködött a magyar zsidó iskola megteremtésében, nevelte a magyar zsidó tanítóság egész gárdáját, megteremtette az iskola legfőbb tényezőjét, a jó tankönyveket; nagyon bölcsen cselekedett akkor, amikor a fiókkörök létesítése körül buzgólkodik.

Amennyiben mélyen tisztelt vendégeink közt többen — különösen a nem tanítók — nem ismerik az O. I. T. E. és a fiókkörök céljait, engedtessek meg nekem, hogy néhány szóval körvonalozzam azokat.

1866-ban boldogemlékezetű Löw Lipót szegedi rabbinak Benchananja című heti folyóiratában *Buxbaum Henrik*, pozsonyi igazgató megpendítette egy O. I. T. E. eszméjét, amely élénk visszhangra talált és amely a reá következő évben létre is jött. Azóta folyton fejlődve, áldásosan működik az O. I. T. E. Céljai közül kettőt említek fel különösen: 1. segélyezi a szegény, beteg tanítókat, gyámolítja azok özvegyeit és árváit; 2. gondoskodik jó, hazafias, de zsidó szellemben, a felekezeti hitéletet ápoló és fejlesztő tankönyvekről. Ez az egyesület, a mely fennállása óta 200,000 koronát fordított segélyezésekre, egy milliónyi jelesnél-jelesebb tankönyvet bocsátott a könyvpiacra.

És ennél az egyesületnél, amely havi közlönyt, 10 k. heti betegsegélyt, 400 k. özvegyi segélyt és ösztöndíjakat s többféle rendkívüli segélyt nyújt, az évi tagsági díj mindössze 8 k. És ennek ellenére az országban működő 1000 zsidó tanító közül még mindig közel *ötszáz* nem tagja az egyesületnek; Magyarországnak több mint 400 községe közül pedig még mindig 300 nem pártoló tagja az egyesületnek, ámbátor a pártoló tagsági díj mindössze csak 10 korona.

És most hadd szóljak néhány szót a fiókkörökről. Az Orsz. Izr. Tanítóegyesület, az ő nagyszámú tagjával nem tarthat minden évben gyűlést, mert az kivihetetlennek bizonyult. Ezért létesítette a fiókköröket, amelyek az ő 50—60 tagjaikkal könnyebben mozoghatnak, megbeszélhetik az aktuális kérdéseket, napirenden tarthatják azokat, közvetlenül érintkezhetnek az iskolák fentartóival, közvetlenül láthatják a bajokat és tanácskozhatnak a segítség eszközei felett. Engedtessek meg tehát nekem, hogy itt is, ez ünnepélyes pillanatban megragadhassam az alkalmat arra, hogy tömörülésre hívjam fel kartársaimat. Ne legyen egyetlen izr. tanítója sem e hazának, a ki az O. I. T. E. zászlója alá nem sietne. Ne legyen egyetlen egy hitközsége e hazának, a mely pártolója ne legyen e humánus és kulturális egyesületnek. Ez az egyesület tette magyarrá hazánk zsidó iskoláit, ez segítette megteremteni a magyar zsidó tanítóság mai pozícióját.

És most záradékol még csak néhány szót.

Tisztelt Körülés! 1742-ben a dijoni tud. akadémia pályadíjat tűzött ki arra a kérdésre: vajjon a civilizáció és tudomány fejlesztése emelte-e az általános erkölcsi rendet, javította-e az erkölcsi világot? Rousseau bebizonyította, hogy a tudománnyal fordított arányban fejlődött az erkölcsi rend és — megnyerte a pályadíjat.

125 éve, hogy ez az önmagával meghasonlott nagy elme az ermenonvillei temetőben alussza örök álmát, de ha megújítaná a dijoni tud. akadémia az 1742-diki pályatételt, nem tudom, vajjon a Rousseauok nem volnának-e ismét pályanyertesek?

Mert ha az utolsó fél évszázad eredményét vizsgáljuk, azt látjuk, hogy a tudomány és művészet csodálatos módon haladott előre, óriási lendületet vett, az analfabéták százaléka 60-ról 30-ra csökkent, de a mi ezelőtt a tudós világ csak sejtett, az már ma paragrafusokba foglalt tantétel; a mi csak hipotézis volt, az már ma kézzelfogható tény. De hogy állunk az általános erkölcsrenddel? Az bizony visszafejlődött! Az altruizmust kiszorította az utilitarizmus és egoizmus. Az idealizmus világát burjánként lepte el a realiztikus irány; a vallásos közérzet a minimumra száll le, holott az emberiség a 20-dik század kezdetének dacára sem áll még azon a ponton, hogy a vallásos közérzet nélkül tudjon helyezkedni a tiszta ész és erkölcs álláspontjára.

„Sokat töprenkedtem a fölött, mi volna képes az emberiséget más,

nemesebb, erkölcsösebb formába önteni és arra a meggyőződésre jutottam, hogy csak a céltudatos, vallásos nevelés“ — mondja Leibnitz.

Mit tegyen tehát egyesületünk eme erkölcsi dekadenciával szemben?

„Legyetek szentek, mert szent vagyok én, a ti Istenetek.“ Ez legyen nevelés-oktatásunk vezérelve!

Legyetek tökéletesek, mert tökéletes az Ur. a ti Istenetek! Az igazságot keresni annyi, mint azt megtalálni. A tökéletességre törekedni annyi, mint magát folyton tökéletesíteni. Isten az igazság, a szeretet, a jóság, a kegyesség forrása.

Neveljünk mi is igazságos, emberszerető, jóságos, jámbor és kegyes embereket. Ha sajna, a családi életből hiányzik az az összekötő, melegítő, élesztő, semmivel sem pótolható ideális kapocs, a mely a szülőket kell, hogy gyermekeikhez fűzze, hadd törekedjék arra az iskola, a tanító, hogy azt a csorbát is kipótolja, kiköszörüljé, a melyet a család a családi nevelésen minduntalan ejt.

„Kedausim tiheju!“ — „legyetek szentek, mert szent vagyok én, a ti Örökkévalótok!“

Ez legyen vezéreszménk, vezérfonalunk a nevelés-oktatás terén!

Ujból üdvözlöm kedves kartársaimat és megnyitom az ülést.

Tudósítás az Alföldi fiókkör üléséről.

Chaul Hámauéd Pészách második napján beteljesedett egyesületünk érdemes vezetőségének azon régen táplált óhaja, hogy a hazánk nagy Alföldjén működő zsidó tanítók fiókkörre tömörüljenek. Egyesületünk vezetősége, mely minden kínálkozó alkalmat megragad a tanítóság morális és anyagi jólétének előmozdítására és azért a tanítóság hálijára és becsülésére mindig számíthat, ezzel ismét szaporította érdemeit.

Az „Alföldi Kör“ névleg eddig is megvolt, de már 8 éve semmi életjelt sem adott magáról; pedig 8 év nagy idő a fejlődőképes intézmények életében. Egyesületünk vezetőségétől *Kuthi* kartársammal az „Alföldi Kör“ ujjászervezésére a szükséges utasításokat és anyagi eszközöket a legnagyobb előzékenységgel megnyervén, hozzá láttunk munkánkhoz.

A központi vezetőség *Kuthi* igazgatót a fiókköri gyűlés összehívásával megbizván, velünk együtt minden lehetőet elkövetett, hogy az ápr. 15-ére Debrecenbe hirdetett alakuló ülés iránt nemcsak az illetékes faktorok érdeklődését költse fel, hanem az iskolafentartó hitközségek is lehetővé tegyék, hogy az e vidéken lakó tanítók minél nagyobb számban megjelenhessenek. Itt is jól eső örömmel jelezhetem, hogy a központi vezetőség buzgolkodását azon erkölcsi sulyánál fogva, mellyel az egyes hitközségek előtt bir, a legszebb siker koronázta, mert 24 hitközség 37 tanítót látott el utiátalánnyal az ülés látogathatására. Hogy minden egyes tényező mennyire felfogta eme körnek fontosságát, új életre való hívását, legjobban bizonyítja az, hogy a vidékről megjelent 60 tanító közül 20-an jelentkeztek egyesületünkbe való felvételre s hogy az ülés egész programja, lefolyása olyan sikerült volt, mely a legmesszebb menő igényeket is teljesen kielégítette. Erről különben a tek. központi vezetőséghez benyújtott jegyzőkönyv fog a legjobban tanuskodni. Ezek után megkísérlem gyűlésünk lefolyását szük keretben vázolni.

Április 14-én kora reggeltől már permanenciában állott a vaspályánál az „Alföldi fiókkör“ gyűlésére kreált rendező- s fogadó-bizottság, — köztük *Dr. Kardos Albert* főreáliskolai tanár és *Burger D. József* hitközségünk titkára — hogy a szélrözsa minden irányából érkező vendégeinket ünnepélyesen fogadja. Első vendégünk egyesületünk vezetőségének képviselője, érdemes alelnöke:

Csukási Fülöp volt, aki már negyedszázad óta buzgólkodik a zsidó tanítóság erkölcsi és anyagi jólétének előmozdításán s aki még kedden délután érkezett, ezzel is bizonyítván, hogy ahol a közös jóért és az ideális eszmékért fáradozni és lelkesedni kell, ott mindig az első. Így érkeztek egész nap folyamán és 15-én reggel k. vendégeink a Nagy-Alföld minden irányából. A pályaudvarból fényes magánfogatokon vonultak a város főutcáin át magánlakásaikra és a Frohner-szállóba, ahol a tanítók legtöbbször tanyát ütött. Innen aztán kartársaink széjjel néztek Debrecenben. Este 8 órakor előértekezlet, illetve ismerkedési estélyre gyűltünk össze és megbeszéltük a körgyűlés dolgait és egyéb dolgokat is és kellemes pár órát eltöltve, kartársaink nyugalomra tértek, hogy kipihenjék az út fáradalmait, új erőt merítvén a holnapi napra. Reggel 8 órakor már talpon volt az egész vendégsereg, mert 60 tanító, nem számítván bele a helybeli tantestületek tagjait, a Nagy-Alföld minden tájáról, bátran mondható egy kis seregnek, de még mindig érkeztek vendégeink, kikkel és a már ittlevőkkel elindultunk az alakuló ülésre, mely d. u. 2 óráig tartott.

Fényesebb és ünnepélyesebb körülményről még alig tud egyesületünk krónikája. A napirend minden egyes tárgya kielégítette a hallgatóságot, de legjobban tetszettek a napirend előtti tartalmas és szellemes üdvözlő beszédek. *Kuthi Zsigmond* elnök magasröptű megnyitó beszéde, főtisztelendő *Krausz Vilmos* főrabbi ur és dr. *Popper Mór* iskolaszéki elnök remek üdvözlő beszédei, valamint *Csukási Fülöp* tartalmas szónoklata, melyben *Gabel Jakab* ellen a fiókkör megalakulását védte, valósággal elragadták a hallgatóságot. A napirenden volt tárgysorozat a legnagyobb komolysággal letárgyaltatván, a Frohner-szállóba bankettre mentünk, mondhatom siettünk, mert a sikerült s hosszú gyűlés kifárasztott mindenkit.

A banketten, melyet a debreceni statusquo hitközség k. vendégeink tiszteletére adott, és amellyel ismét csak azt dokumentálta, hogy az iskolaügy mennyire szíven fekszik, 70-en vettünk részt és ott a legfesztelenebb s legvigabb hangulat uralkodott. Az első köszöntőt e sorok szerény írója, fiók-körünk ujdonsült titkárja mondta, éltetvén fenkölt szellemü közoktatásügyi miniszterünket: Dr. *Wlassics Gyulát*. Ezután megeredtek az égnek zsilipjei, de nem eső dolgában, mert abból már kedden a legnagyobb bánatunkra kellő bőségben kijutott, hanem a szebbnél szebb szónoklatokban, melynek mindegyike a kartársi szeretet és tisztelet megnyilatkozása volt. *Dr. Popper Mór* ur, iskolaszékünk elnöke a tanítóságra és *Csukási Fülöpre*, a központ képviselőjére, ki az egész ünnepélyünket megjelenése által igazán ünnepélyessé avatta, *Kuthi* elnök a k. kartársakra és vendégeinkre, *Bonis Menyhért* Nyiregyházáról *Dr. Popper Mór* iskolaszéki elnök urra és a vendégszerető debreceni statusquo hitközségre, *Herman József* Mátészalkáról: a fiókkör elnökségére. *Csukási Fülöp*, *Dr. Popper Mór* és *Dr. Kardos Albertra*, *Burger D. József* titkár, a zsidó tanítóságra mondtak lelkes köszöntőt. Örömmel említem itt meg, hogy a tosztok közepette felállott a nagykárolyi orth. izr. hitközségi iskola szeretetreméltó tanítónője: *Spirai Mariska* k. a. és árvaalapunk gyarapítására gyűjtést rendezését indítványozta, melynek eredménye pár pillanat alatt 14 kor. 70 fillér lett. Még számos tosztt hangzott el, az utolsó a *Herczfeld* vésztői kartársé ki az ő kifogyhatlan humorával már az ismerkedési estélyen is felderített és mulattatott bennünket s a kit azért említek utoljára, mert az első között érkezett meg s legnagyobb örömünkre utolsónak utazott el tőlünk. Délután 4 órakor, mikor a bankett véget ért, a város újbóli megtekintésére indult a társaság, melynek nagyobb része az esteli s éjjeli vonattal elutazott. Azt hiszem a k. kartársak még sokáig a legnagyobb örömmel fognak a Debrecenben eltöltött napokra visszaemlékezni.

Debrecen

Lippe József.

Pályázatok.

I.

Az „Orsz. Izr. Tanítóegyesület“ központi választmánya iskolai kiadványainak 1902. évi tiszta jövedelméből 500 koronát rendelt rendes tagjai szorgalmas tanuló-gyermekeinek segélyezésére. Ez összeg 50—50 koronából álló ösztöndíj címén fog a f. évi május hó végén tartandó választmányi ülésben tíz olyan tanulónak odaitéltetni, akik ennek elnyeréseért folyamodnak. Szükséges annak igazolása, hogy szorgalmas a tanulmányaiban, hogy atyja, mint egyesületi rendes tag az egyesület kiadványait iskolájában használja, és hogy az ösztöndíjra rászorul.

A folyamodók közt előnyben részesül olyan tanuló, aki nem a szülők lakhelyén jár valamely tanintézetbe, hanem idegen helyen, és aki ily ösztöndíjat egyesületünk részéről még nem nyert.

A folyamodványok *f. évi május 20-dikáig* küldendők be az egyesület címe alatt. (Budapest, VII., Sip-utca 12. sz.)

Budapesten, 1903. április 27-én.

Az elnökség.

II.

A közgyűlés évenkénti 300 koronát engedélyezett öt olyan rendes tag segélyezésére, akik súlyos betegségük miatt valamely gyógyfürdőre szorulnak.

Azon tagtársaink, akik erre igényt tartanak, kellően felszerelt folyamodványukat legkésőbb *f. é. május hó 20-ig* küldjék be az egyesület címére (VII., Sip-utca 12. sz.), minthogy később érkező kérvények tekintetbe nem vehetők.

Budapesten, 1903. április 27-én.

Az elnökség.

Folyó évi április hóban tagsági díjat fizettek:

B) Rendes tagok:

	hátr. kor.	f. é. kor.		hátr. kor.	f. é. kor.
Bartók Jakab Losonc ...	—.—	8.—	Koralek Emil Bpest	4.—	—.—
Blau József Sz -Somlyó	6.—	—.—	Krausz Vilmos „ ...	4.—	—.—
Ehrenthal Mór Pozsony	6.—	—.—	Mendl József Párkány	—.—	8.—
Engländer Mózes Kassa	—.—	8.—	Pintér Zsigmond Bpest ...	6.—	—.—
Fischer Ferenc Turán ...	8.—	—.—	Popper Lajos P.-Födémes	4.—	—.—
Fried Zsigmond B.-bánya	6.—	—.—	Serlegi Márk Csurog ...	—.—	8.—
Friedmann Salamon Bpest	—.—	8.—	Somogyi Béla Budapest... —	10.—	—.—
Huszerl György Lugos	—.—	8.—	Schönfeld Márk Kapuvár	—.—	4.—
Kánitz Zsigmond Bpest ...	—.—	8.—			

Gyűjtés az árva-alapra:

kor. fill.

Redlich Mór Boldogasszony ... 3.60

Ehhez hozzájárultak: Rechnitzer Kálmán 40 fillér, Rechnitzer Béla 40 fillér, Kalisch Ödön 20 fillér, Schimmel Ella 20 fillér, Fried Frida ifj. 10 fillér, Steiner Samu 20 fillér, Ungar Giza 10 fillér, Karlburger Paula 10 fillér, Fried Ede 20 fillér, Karlburger Lajos 10 fill., Brock Béla 20 fillér, Engel Lina 10 fillér, Neufeld Ika 16 fillér, Stern Ignác 10 fillér, Weisz Adolf 4 fillér, Schimmel Vilmos 20 fillér, Kollmann Vilmos 10 fillér, Neufeld Ignác 12 fillér, Fried Frida id. 8 fillér, Stern Regina 10 fillér, Kohn Hermine 10 fillér, Friedmann Elza 10 fillér, Kasztner Berta 10 fillér, Weinberger Giza 10 fillér. Összesen 3 K. 60 fillér.

Mendl József Párkány	---	---	---	---	3.—
Az alföldi fiókkörnek Debrecenben tartott közgyűlése alkalmából eszközölt gyűjtés					14.—
Gerő Ignác Nagyszombat gyűjtése:					
Ehrenthal Mór tanító gyűjtése sógora esküvője alkalmából				6.60	
Szidon Miksa II. polg. oszt. tanulója				3.72	
Klein Aranka IV. oszt. tanulója				2.84	
Perselygyűjtés				1.16	
				Összesen	14.32

Bárca-gyűjtés:

		kor. fill.
Lakner Mór Eger	---	2.—
Engländer Mózes Kassa	---	5.—
Schönfeld Márk Kapuvár		2.44

„Erzsébet“-alakra sürgőnymegváltás címén:

	kor. fill.		kor. fill.
Izr. tanítótestület Faja	3.—	Kohn Vilmos Pozsony	2.—
Nagy József Bezdán	1.—	Váradi Zsigmond Bpest	1.—
Löwy Nátán Barcs	1.—	Lakner Mór Eger	1.—
Gömöri Ármin Kaposvár	1.—	Löwy Mór Igló	2.—
Schwarcz Lipót Kassa	— .60	Gráf Adolf Érsekújvár	1.20
Havas Károly Komárom	1.—	Kellner Ignác Siklós	— .62
Deák Adolf Léva	2.40	Bátori Sándor Alberti-Irsa	1.—
Holländer Áron Ó-Gyalla	— .60	Leitersdorfer József Rózsahegy	1.—
Izr. tanítótestület Trencsén	1.—		
Vitt József Sárospatak	1.—	Összesen	24.62
Izr. tanítótestület Körmend	1.—	A múlt havi kimutatás	133.76
Stern Jakab Kassa	— .60	Főösszeg	158.38
Redlich Mór Boldogasszony	— .60		

Budapesten, 1903. április hó 25-én.

Győri Adolf
pénztáros.

HIREK ISKOLÁINK ÉLETÉBŐL.

Fizetésrendezés. A soproni hitközség f. é. március hó 25-én tartotta ez évi rendes közgyűlését. A tárgysorozat 5-ik pontja: „A tanítói javadalmak felemelése“ volt. *Dr. Winkler Adolf*, hitk. elnök röviden ismertette azokat az előnyöket, melyeket az állami tanítók az új fizetésrendezéstől várhatnak. Szép beszédben méltatta ezután tanítótestületünk érdemeit, melyeket Sopron sz. kir. város közigazgatási bizottsága csak a múlt évben ismert el, meleg hangú átiratban kifejezván köszönetét „a soproni izraelita népiskolában uralkodó hazafias és nemzeti szellemért.“ Ezen bevezetéssel ajánlotta a hitközség elnöke az iskolaszék javaslatának elfogadását, amivel — közvetve — az iskola színvonalát emelné a közgyűlés. Az egyhangulag elfogadott határozat a tanítók fizetését 1400, lakbérét 400 koronában állapítja meg. Legyen szabad ez alkalommal azt is megemlítenem, hogy hitközségünk már 18 évvel ezelőtt megadta tanítóinak az ötödéves pótléket és így kartársaim legtöbbje 2200 koronát huz hitközségünktől.

B. S.

Baja. A bajai izr. hitközség utolsó közgyűlésén a polgári iskolai tanítótestület fizetését következőképen emelte: A polgári iskolai tanárok fizetése eddig 10 évig 1400 k., még öt évig 1500 k. és azután pedig 1600 korona volt; ezentúl ez a három fokozat 1400, 1600 és 1800 korona lesz. A polgári iskolai tanárnők e három fokozata eddig 1000, 1100 és 1200 korona volt, ezentúl pedig 1200, 1300 és 1400 korona lesz. A lakbér, mely a férfiaknál 200, a nőknél 100 korona, változatlan maradt, épúgy a 100 korona ötödéves pótlék.

Névmagyarosítás. Kartársaink közül a következők magyarosították meg neveiket: *Marmorstein* Sámuel, Vittenc *Mérei*-re, *Löwy* Izidor, Abauj-Szántó *Láng*-ra, *Goldner* Jakab, Losonc *Garai*-ra és *Popper* Móric, Tr.-Teplic *Polgár*-ra.

Nyugdíjaztatás. *Wiener Jakab* szucsányi és *Lakner Mór* egri kartársaink nyugdíjba mentek. Kívánjuk nekik, hogy a jól megérdemelt nyugalmat még sokáig élvezhessék jó egészségben.

VEGYESEK.

Köszönet. Leányom esküvője alkalmából annyian tüntettek ki üdvözetükkel, hogy képtelen vagyok e megtiszteltetésért — úgy, amint azt szeretném — mindenkinek külön-külön mély hálámot kifejezni. Engedjék meg tehát, hogy e sorokkal mondjak forró köszönetet mindazon körelnökségeknek, testületeknek, egyeseknek és különösen kedves kartársaimnak, kik üdvözetükkel örömöm ez idejében felkerestek, vagy sürgőnymegváltás címén ez alkalomból Erzsébet-alapunkat gyarapították. Barátaim és tisztelőim üdvözlete jól esett nekem és fokozta még boldogságomat. Szívből köszönöm ezt a magam és családom nevében.

Kornfeld Gyula.

Dr. Lazarus Móric. Nagy gyászt keltett a tudomány világában hitfelünknek, a világhírű német bölcsésznek, dr. Lazarus tanárnak halála, mely e hó 13-án, Peszach második napján Meranban, életének 79-ik évében bekövetkezett. E szellemóriás elhunytja miatt érzett fájdalomban mi tanítók is őszinte részt veszünk, mert számos műveiből, kiváltképen bölcsészeti hatyudalából: „Die Ethik des Judenthums“ című munkájából mi zsidó tanítók tisztult, örökbecsű anyagot meríthetünk vallástanításunkra. Nagytudományu művei közül még „Das Leben der Seele“ és „Erziehung u. Geschichte“ érdekelnek bennünket közelebbről. A magyar zsidó tanítótság csak önmagát tiszteli, midőn a választmány határozata szerint, nevében az elnök fogja egyesületünk részvétét e nagy férfiú özvegye előtt tolmácsolni. *M.—*

Választmányi ülés. A közölt jegyzőkönyvi tudósításon kívül, mely a száraz tényeket és határozatokat közli, nem mulaszthatjuk el itt, e helyen is konstatálni, hogy a központi választmánynak kevés ily tartalmas, eredményeiben sikeres és fényes ülése volt, mint a legutóbbi, amely április hó 27-én 3 óra hosszat tartott. Nemcsak a napirenden levő tárgyak fontossága folytán, hanem a végzett munka, különösen a viták és előadások magas színvonala miatt az ülés a legszebbek közé tartozik, melyet egyesületünk története felemlít. Nincs egyhamar pedagógia társulat, mely akár ünnepélyes ülésén is együttesen annyi magas, széleskörű tudásra s alapos műveltségre és képzettségre valló felolvasást nyujtana hallgatóságának, mint amilyenekben a választmány tagjai gyönyörködhetnek az utolsó ülésben. Első sorban *Schichtancz* Ármin remek bírálatát kell itt felemlítenünk, melyet lapunk e számához mellékletképen hozunk és melynél alaposabb és szebb bírálatot keveset ismerünk. Gyönyörködve hallgatta a választmány *Schichtancz* kartárs előadását, mely az egész ügyet oly beható alapossággal és szakszerűséggel s oly kitűnő áttekintéssel tárgyalta, hogy mindenki kellően tájékozva érezte magát. Érdemes munkájához méltán csatlakozik a másik két bíráló terjedelmes és becses dolgozata; értéköket még emeli az, hogy belőlök a pályadíj nyertesei, *Pfeiffer* I. és *Sebestyén* M. tagtársak kitűnő művek tökéletesítésére becsesebbnél becsesebb utmutatást és tanácsot találnak. A vidéki bírálók: *Fischer* Lipót és *Vitt* József tagtársaink és főleg

Schichtancz Ármin, nagy fáradságu munkájukért egyesületünk háláját méltán kiérdemelték. Ugyancsak becses dolgozatok voltak *Kuttner* tagtárs bírálata *Müller* ABC-jének javított kiadásáról és a kiküldött hármás bizottság (*Győri* Adolf, *Révai* Miksa, *Maislis* Ferenc) bírálata *Csukási* Fülöp biblia történetének kézírata felett. Mindkét bírálat méltán kiemelte, hogy a tanítóság sokszor hangoztatott kívánságai teljesülnek e kéziratok által. *Müller* Adolf kartárs könyvét a tanítóknak 4 év előtt írásban beadott követelményei szerint dolgozta át és ezzel műve még értékesebb, még jobb lett. A bibliai történet megírását pedig a tanítóság évtizedekig követelte és mikor az évekkel ezelőtt kiírt pályázat teljesen meddő maradt, a választmány *Csukási* tagtársat bizta meg, ki a hozzáfűzött várakozásoknak meg is felelt, mert könyve a bíráló bizottság ítélete szerint igen jó munka.

De e három nagyfontosságú ügygel még nem volt ez ülés érdekessége kimerítve. A jelenlevőkre felejthetetlen fog maradni az a megható jelenet, midőn *Lederer* Ábrahám, a magyar zsidó tanítóság örökifju tanítója, ékes szavakkal átadta az ígért serleget, midőn apai érzelmeiről szólt, melyekkel az általa megalapított egyesület iránt viseltetik; a választmány meghatottságát elnök találó szavakban tolmácsolta, de a lelkes hangulatot a percekig tartó éljenzés mutatta ki leginkább.

Általános érdeklődést keltett *Csukási* Fülöp részletes jelentése a debreceni körülés fényes sikeréről. Két szempontot emelt ki különösen: az egyik a tanítóság lelkes ragaszkodása az egyesülethez és azon nem eléggé méltányolható tényhez, hogy a zsidó tanítóság és egyesületünk minden felekezeti villongás, minden pártharc fölött áll; a tanítóság ezen korrekt felfogása különösen *Gabel* Jakab felszólalásánál és indítványánál tünt ki erélyesen és élesen. Másrészt *Csukási* kiemelte a tanítóság osztatlan bizalmát a vezetőség iránt, nyugodt megalégedésüket a dolgok elintézésével szemben, melyről a személyes érintkezésnél meggyőződött.

A napirend egyik pontja a biblia I. könyve újabb kiadásának kérdése volt. Ezzel kapcsolatosan érdekes vita támadt, amelyben két szempontot tárgyaltak a felszólalók. Vajjon fordítatlan vagy fordított szöveget adjunk-e a gyermek kezébe; másrészt pedig legyen-e az egész szöveg fordítva, vagy pedig hagyjunk oly részeket fordítatlanul, melyek tartalmilag nem gyermekeknek valók és amelyeket a tanító amugy sem szokott tanítani. A választmány tulnyomó többsége a fordított biblia mellett foglalt állást, de a második kérdést igenis megfontolandónak tartotta és ennek eldöntését az elnökségre bizta.

Értesítés. Azon tisztelt tagtársainkat, kik a magyar nyelvkönyvi pályázatra kéziratot küldtek be, értesítjük, hogy a feladó vevény felmutatása mellett ökmaguk vagy meghatalmazottjaik dolgozatukat átvehetik a titkárnál.

Lovag Wechselmann Ignác. A tanítóság boldogemlékezetű jóltevőjének végrendeletéből a nagy alapítványra vonatkozó részt magyar fordításban közöljük, amint ezt 1903. február 21-én az illetékes törvényszék kihirdette:

„Az alább megjelölt célra alapítványt létesítek egy millió forint tőkével 4⁰/₀-os magyar korona járadékban.

a) Az alapítvány célja, hogy ezen tőke kamataiból örök időkre évenként halálom évfordulóján nyugdíjakat adjanak oly tanítónőknek és tanítóknak, kik Magyarországon legalább huszonöt évig állami vagy községi, közös vagy felekezeti népiskolában mint néptanítónők, vagy mint néptanítók működtek, hivatalos működésük tekintetében feljebbvaló hatóságuk teljes megalégedését vívták ki és sem szociáldemokrata, sem antiszemita izgatásokat sem szóban, sem írásban semmiképen sem mozdítottak elő.

b) A nyugdíjösszegeket a nyugdíjra jogosultaknak életük egész tartamára és elhalálozásuk után özvegyeiknek, ugyancsak élethossziglan, a fentemlített

napon évenként fizessék ki. A fentemlített tőke kamatjainak felét izraelita néptanítónőknek és néptanítóknak, illetve azok özvegyeinek, a kamatok másik felét pedig másvallásu néptanítónőknek és néptanítóknak, illetve azok özvegyeinek szolgáltatassák ki.

c) A nyugdíj odaitélésénél a pályázók közül mindig annak adjanak előnyt, ki a felsőbb hatóságától nyert elismerés szempontjából legérdemesebbnek látszik. Egyenlően érdemeseknél azt kell első sorban tekintetbe venni, ki leginkább rászorul.

d) A nyugdíjakat évi egyszázról kétszáz forintig állapítsák meg, amint azt a pesti izr. hitközség előjárósága jónak véli.

e) Az alapítványi tőkét halálozása után 60 napon belül a magy. kir. állami központi pénztárba kell befizetni, feltéve, hogy az alább felsorolt feltételek addig mindenben teljesítve lesznek.

f) Egyben a magas magy. kir. kormányhoz azzal a tiszteletteljes kérelemmel fordulok, hogy méltóztassék ezt az összeget a fent megjelölt értékpapirokban letétbe venni és a szelvények mindenkor esedékességénél, azokat további hivatalos eljárás végett a pesti izr. hitközség előjáróságának rendelkezésére bocsátani.

g) Ezen alapítványt illető rendelkezéseimnek végrehajtását a pesti izr. hitközség előjáróságára bízom, kit ezuttal tisztelettel felkérek, hogy szíveskedjék ezt a feladatot magára vállalni.

h) Ennek az alapítványi tőkének átvételét bizonyító elismervény adassék át a pesti izr. hitközség előjáróságának, hol ez letétben maradjon.

i) Ez az alapítvány az én és feleségem született Neuschloss, nevét viselje.

Tanítói képviseltetés az iskolaszékben. Mint a mai vezércikkben is felemlítjük, a pesti izr. hitközség tanítói sincsenek választott tagokkal képviselve a község oktatásügyi bizottságában, amely az iskolaszéket is pótolja. Ez ügyben a pesti tanítók nem egyszer irtak már fel a hitközség előjáróságához; legutóbb is midőn tudomásukra jutott, hogy a hitközség alapszabályait revidálja és szolgálati pragmatikát szerkeszt, a fiúiskola tantestülete jegyzőkönyvbe foglalta ezen jogos óhaját, melyhez *Stern* Ábrahám igazgató is hozzájárult és ezen jegyzőkönyvi kivonatot felterjesztette az előjárósághoz. A határozat okadatolása az egész ügyet oly világosan fejtegeti, hogy az a vidéki tanítóságot is érdekelheti; szószerinti szövegben közöljük tehát:

„A napirend következő tárgya: A tantestület képviseltetése a hitk. oktatásügyi osztályában“ Előadó: *Csukási* Fülöp.

A fiúiskola tantestülete több ízben kérte a hitk. előjáróságot, hogy a népoktatási törvény és az azon alapuló miniszteri rendeletek értelmében az oktatásügyi osztályban adjon helyet a tantestület választott képviselőinek. A hitközség a törvénynek világos, félre nem magyarázható intézkedéseinek dacára a tantestület kérelmének helyt nem adott. Most, mikor új előjáróság vette át a hitközségi ügyek vezetését és mikor a tanítók fegyelmi- és jogviszonyait tárgyaló szabályzat kidolgozásán munkálkodnak, előadó idején valónak tartja, hogy a tantestület kérelmét megújítsa és ezen kérelemnek törvényen alapuló eredetét kimutassa.

Az iskolaszékek szervezéséről és tagjairól először a népiskolai közoktatás tárgyában alkotott 1868. XXXVIII. t.-c. 117. §-a intézkedik. Már ezen első törvénycikkben is olvassuk, hogy: „A választott tagokon kívül, a helybeli lelkészek és a községi népiskola tanítója, vagy ahol több tanító van, a tanítótanács elnöke is tanácskozási és szavazattal bíró tagjai az iskolai széknek.“

Ezen 1868-iki törvénynek az iskolaszékekről szóló része 1876-ban hatályon kívül helyeztetett és helyette „A népiskolai hatóságokról“ szóló 1876-ik XXVIII. törvénycikk lépett életbe. Ezen törvény 9. §-ba felvételre került a fent idézett rendelkezés a következő tördással: „Ahol az iskola községben legalább 15 tanító van, ott a tanítók maguk közül két, ahol pedig legalább 30 tanító van, 3 képviselőt választhatnak.“

Hogy a törvénynek idézett 9. §-a nemcsak a polgári, illetve községi, hanem a felekezeti iskolaszékekre vonatkozik, világosan kitűnik ugyanezen törvény 13. §-ából, melynek 2-ik pontja így szól: „A felekezeti iskolaszék szervezetét és teendőit a fentebbiek szem előtt tartása mellett a felekezeti ügyet vezető illetékes főhatóság szabja meg.“

Ezen törvény végrehajtása tárgyában a vallás- és közoktatásügyi miniszter 1876. 20311. számú rendeletével a tanfelügyelőknek megküldött „Utasiás” 60. §-ában a tanfelügyelőket kötelezi, hogy meggyőződést szerezzenek maguknak arról, vajjon a kerületükben levő minden hitközség a törvény 9. §-a értelmében megválasztotta-e iskolaszékét. A belügyminiszter a közigazgatási bizottságoknak 1876-iki 41221. számú rendeletében „Népoktatási ügyekben a községekre szabott köteleességek végrehajtása feletti felügyeletre nézve” ugyanilyen értelmű utasítást ad (II. fejezet 2. cím. 4. §.)

Ezen rendelkezésnek megfelelőleg országszerte megalakultak a felekezeti iskolaszékek és az egyes felekezetek a megfelelő szervezeti szabályokat meg is alkották.

A zsidó hitfelekezeti ügyek „illetékes főhatósága” a Kongresszus — már előbb — szintén elrendelte, hogy a tantestületek az iskolaszékekben egy-egy tanító által képviseltesenek.

Úgy tudjuk, hogy a vidéki hitközségekben ezen rendeletek értelmében a tanító képviselője az iskolaszékben helyet is foglal.

A főváros iskolaszékeiről az 1876-iki törvény külön intézkedik. A főváros városrészenként több iskolai községre van felosztva és minden iskolaközségnek külön iskolaszéke van.

„A népiskolai hatóságokról szóló törvény 9. §-ánál fogva a választott tagokon kívül az összes iskola községbeli községi elemi osztálytanítók és osztálytanítónők által maguk közül együttesen választott 2—2 képviselője is rendes tagjai az iskolaszéknek.”

(Utasiás a fő- és szék. közs. isk. hatóság részére 25. §. Kiadatott vall. és közokt. min. 1877. szept. 10. 22126. sz. rend.)

Ezen iskolaszékeken kívül a főváros összes közműve'ödési és közoktatásügyeit a törvényhatósági bizottság kebeléből alakított „Közoktatási bizottság” intézi. Ezen bizottságban a főv. községi tanítói és tanári testület szintén képviselve van, úgyszintén az úgynevezett polg. isk. albizottságban is, mely a polg. iskolák iskolaszékét képezi. A főváros tanügyi szervezetének valamennyi fokozatán képviselve vannak az egyes tantestületek.

Mindezekre való hivatkozással a jog, va'amint a méltányosság alapján a tantestület tisztelettel kéri a hitk. Előljáróságot, hogy a pesti izr. hitközség oktatásügyi szakosztályának újból való szervezése alkalmával mondassék ki, hogy az egyes hitközségi iskolák tanítótestületei által választandó képviselők a szakosztálynak és netán későbbben alakítandó más iskolai hatóságoknak rendes tagjai.

Minthogy az érvényben lévő hitk. szabályzat ezen — a törvény és főv. szabályzat értelmében is a tantestületeket megillető — jogot mindeddig figyelembe nem vette, kérjük az illető szabályzatnak ilyen érte'emben való módosítását.

A tantestület elhatározza, hogy ezen kérelmét a hitk. előljárásának jegyzőkönyvi kivonat alakjában külön felterjeszti, igazgatót pedig felkéri, hogy a testület ezen ügyének az oktatásügyi osztályban szószólója legyen.

Siketnémák felvétele. Az „Izr. Siketnémák Orsz. Intézeté”-ben a jövő iskolaévre a következő alapítványi helyek kerülnek betöltésre: *Három* hely a Hirsch báró-féle alapítványból, *egy* a „Jó szív” egyesületéből és *hét* az intézet költségén fentartott alapítványi hely. Ezeken kívül még néhány kedvezményes fizetéses hely is megüresedik. A „Jó szív” egyesület alapítványáért az egyesület elnökségénél (Bálvány-utca 10. sz.) valláskülönbség nélkül lehet folyamodni, a többi helyre izraeliták május végéig jelentkezhetnek az intézet igazgatóságánál.

Hymen Dr. *Fényes Mór* rabbi, a pesti izr. hitk. érdemes vallástanára, lapunk buzgó munkatársa, április hó 5-én vezette oltárhoz Reich Jolán k. a. Lukán. — Derék tagtársunk *Gerő Ignác*, ki az utolsó időben elmés gyűjtéseivel gyarapította árva-alapunkat, e napokban jegyezte el néhai Hoffmann Mihály volt törökszentmiklósi tanító leányát, *Matild* kisasszonyt. — Érdemes tagtársunk *Strauszer Henrik* pécsi tanítónak leányát, *Zelmát*, eljegyezte *Porgesz Dávid* ur. — Gratulálunk!

Késedelem. Lapunk mostani száma csak a hó 4-én jelenhetik meg: egyrészt a három ivnyi terjedelem, másrészt a melléklet, melyet csak a választmányi ülés után szedhetett ki a nyomda, de főleg a május elsején szokásos munkaszünet okozta a késedelmet, melyért tiszt. tagtársaink elnézését kérjük.

Iskolai tanszerek, u. m. táblák, padok, katedra, fali táblák stb. 2 terem részére modern és jó állapotban mérsékelt áron eladók. Bővebbet Szabadságtér 3., földszint, özv. *Kertész Árminné*-nél.

Jelentés

az Orsz. Izr. Tanítóegyesület pályázatára beérkezett nyelvkönyvekről és azoknak birálatáról.

Minden munkánál csak a cél folytonos szemelőtt tartása biztosíthatja a kívánt eredményt. Ez az igazság különösen a tanítás munkájánál fontolandó meg, ahol még a legkisebb tanítási egységnél sem szabad a tanítónak az elérendő célt szem elől téveszteni.

A nyelvtanítás anyaga és módszere idők folyamán éppen a célok különfelesége miatt változott meg. Ha a pedagógusoktól ma jónak és helyesnek talált nyelvtanítási módszert helyesen felfogni és alkalmazni akarjuk, legalább futó pillantást kell vetnünk ezen módszer fejlődésének történetére, hogy lássuk, miképpen jutott a tanítóság az eszmék tisztulása, nagy szellemek mérközésének eredményeképpen mai álláspontjára.

Ismeretes dolog, hogy a mi pedagógiai és didaktikai mozgalmaink nagyobbára a német szellemi élet hullámzásainak következményei; csak a legújabb időben vetünk nagyobb súlyt a francia és az angol nevelési eszmékre; azért nézzük, hogy mi módon vélekedtek a német pedagógusok a múlt század eleje óta a nyelvtanításról:

Becker szerint a gyermeket képesíteni kell arra, hogy a nyelvben az ő ítéleteinek és fogalmainak belső világát szervi összefüggésében szemlélhesse; és minthogy a nyelvtanítás természeténél fogva elméleti, a grammatika az intellektualis erők fejlesztésének és gyakorlásának tornaiskolája legyen.¹⁾

Becker ezen eszméjét Wurst továbbfejlesztette és gyakorlatilag érvényesítette az ő „Sprachdenklehre“-jében. A tanulókkal nem az olvasott anyagot akarta megértetni — az más tanítási órára tartozott — csak a nyelvanyagot szemléltették, arról elmélkedtek, azt boncolgatták és erről vonták le a *szabályokat*.

Becker és Wurst módszertani eljárásával szemben találjuk a hatalmas elméjű Grimmet, aki az iskolából minden grammatikai tanítást száműzni kíván. Ő azt állítja, hogy ez által a gyermek nyelvképességének fejlődését, mely a szülői házban olyan szépen indult meg, egyenesen megakasztjuk. Grimmhez csatlakozott Wäckernagel, Raumer, Mager, Völter és többen.²⁾

---

¹⁾ K. F. Becker, Schulgrammatik.

²⁾ V. Sommert: Methodik des Sprachunterrichtes.

Ezeknek fellépése eredménytelen maradt; csak évtizedek múlva zökken-
tették helyesebb kerékvágásba a nyelvtanítás kátyuba került szekerét a modern
pedagógia és nyelvtudomány kiváló művelői: Ottó, Kellner, Kehr, Diesterweg,
Herbart, Ziller és Dörpfeld. Az olvasmányok alapján kezdték elsősorban a
nyelvet tanítani, mely tanítási mód súlypontja értékes irodalmi anyag fel-
dolgozásában volt és evvel kapcsolatban nyújtották az elkerülhetlenül szükséges
nyelvtani ismereteket és az olvasott anyagot használták fel fogalmazási gyakor-
latokra. De a tanítóvilág nagyon nehezen szakadt el a megszokott módszer-
től. A nyelvkönyvek még ma is nagyobbára kis nyelvtanok, vagy ered-
ménytárak, melyekről Dörpfeld azt mondta: „Man achte nur darauf, zu
welchem Umfange ihr ausgetrockneter Stoff aufquillt, wenn er anschaulich
vorgeführt werden soll.“

Pedig a nyelv teljes, szabatos, könnyed használatát, amire a tanulókat
képesíteni akarjuk, nem a grammatika segítségével fogjuk elérni, hanem első-
sorban a nyelvkinés gazdagításával, biztos nyelvérzék fejlesztésével, az eleven
nyelvnek, mint a gondolat és érzelmvilág kifejezőjének bemutatásával. Kisérjük
csak figyelemmel a gyermek nyelvtudásának fejlődését; bámulatos az a haladás,
melyet a gyermek tanköteles korát megelőző időben tanúsít attól az időtől kezdve,
amikor az anya szavát utánozva, az első szót megtanulta, addig, míg az
iskola küszöbét átlépi. Hatodik életévében a gyermek már teljes biztonsággal
rendelkezik egy korához képest igen gazdag nyelvkinccsel, azt a gondolat- és
érezelmkörének keretén belül fel tudja használni. És milyen eszközök segít-
ségével éri el ezt az eredményt? A lehető legegyszerűbb eszközökkel. Az
anya a szókat előmondja, a gyermeket utánzásra buzdítja, a hibás vagy
helytelenül kiejtett szót vagy mondatot folytonosan kijavítja; későbbben a
gyermek maga is iparkodik szükségleteitől vagy benyomásaitól ösztönöztetve,
magát környezetével megértetni.

Ez a módja a nyelvtanításnak útmutatásul szolgál az iskolának a tanítás
módszeréhez: az iskola fordítsa a tanuló hasznára ezt a természetes menetet.
Fejlessze, gyarapítsa a tanuló fogalomkörét, gazdagítsa nyelvkinését, gyako-
rolja a kifejezés, a nyelvkészség technikáját; a tanító pedig adjon példát a
helyes beszédre, javítsa a gyermek beszédhibáját.¹⁾

Ámde, ha a tanuló otthon és az iskolában a folytonos nyelvgyakorlás és
csiszolás útján a nyelvet megtanulhatja, mire való akkor a nyelvtan tanítása,
mire való akkor a nyelvtani kézikönyv?

Láttuk, hogy a modern nyelvtanítás egyik főcélja a nyelvérzék fejlesztése.
A nyelvérzék azonban nagyon sok esetben cserben hagy, különösen
akkor, mikor írásra kerül a dolog. A nyelvhasználat tudatossá tétele, az írás
és fogalmazás-tanítás és végre, hogy a tanulókkal egyes beszéd- vagy írás-
hibákat röviden megértethessünk, a grammatikát elkerülhetlenné teszi. Tanítjuk
is, de ne felejtsük el soha, hogy a népiskolai nyelvtanításnál a grammatika
nem öncél, az elmélet száraz hajtogatása pedig lélekölő. Az új miniszteri tan-
tervben már ez az irány jut érvényre.

A miniszteri tantervhez alkalmazkodó tankönyvet kívánt az Orsz. Izr. Tanító-
egyesület megírtni, azért hirdetett pályázatot *nyelvkönyvre* és nem magyar
nyelvtanra. Sajátságos véletlen és ez is egyik oka annak, hogy e bírálatban
a nyelvtan-tanítás történetére kiterjeszkedtem, hogy a beérkezett négy pályá-
munka, mintha a nyelvtanítás történetét akarná illusztrálni, a különböző korok
pedagógiai és módszertani felfogásait tükrözi vissza.

---

¹⁾ V. ö. Rein, Pickel, Scheller: Theorie u Praxis des Volksschulunterrichts. III. Schul-
jahr 166.

4 pályamunka érkezett be a következő jeligék alatt:

1. Nyelvet és ne nyelvtant tanítsunk.
2. Minden ember legyen ember és magyar.
3. Nincs szebb nyelv a magyar nyelvénél stb.
4. A jónál van jobb is.

Alábbiakban összefoglalom a bírálók véleményét az egyes pályamunkákról. Tüzetesen csak a II. oszt. könyvvel foglalkozhattunk, mivel az teljesen kidolgozva fekszik előttünk. Bírálótársaim egyikének nevét sem ismerem, ne vegyék ezért rossz néven tőlem, ha róluk csak mint I. és II. sz.¹⁾ bírálóról szólok.

I. *Nyelvet és ne nyelvtant tanítsunk!* Ennek a munkának a szerzője a Becker—Wurst-féle módszert az u. n. logikagrammatikai módszert képviseli annak minden hibáival. Pedig ha jeligéjét megérti, maga is láthatja, hogy nem a helyes nyomon jár. 19 ritkásan beírt negyedrést oldalon végez a II. osztály *módszeresen kidolgozott* tananyagával. Ez az a bizonyos beszáradt grammatika, mely kevésnek látszik ugyan, de Dörpfeld szerint a helyes methodikai feldolgozásban legyőzhetetlen anyaghalmazza duzzad.

Nyelvkönyv helyett rossz eredménytárt nyújt, pongyola és magyartalan kidolgozásban.

Az I. sz. bíráló egy kétkedő kérdésben azt a gondolatot véli szerzőnek imputálhatni, hogy „a b. ért.-gyakorlatokra és az olvasókönyvre bizza a fogalomgyűjtést, a gondolatfüzés-, a szó- és szabatos gondolkifejezés megtanítását.“ A bíráló megbőtránkozik a munka silányságán, „hanyag és pongyola“ kidolgozásán.

A II. sz. bíráló ugyanilyen véleményen van, részletesen is bírálja az egyes gyakorlatokat.

Nagyobbára összefüggéstelen mondatok, vagy egy szósorozat után nyomban *szabályt* mond és azután feladatok következnek. A munka jellemzésére elég, ha egy gyakorlatot mutatok be. Pl. a 2. gyakorlat a jelentő és tagadó mondatot tárgyalja. Nehány összefüggéstelen mondat a tanulóról, utána nyomban: *A mondat, ha jelentést fejez ki, jelentő mondat. A mondat, ha tagadást fejez ki, tagadó mondat.* Feladat: Irjátok ki a következő olvasmányból a jelentő és a tagadó mondatokat.

Evvel a dolog le van tárgyalva.

A 4. gyakorlat. A szó és hangok (így!). Leírja apróra a házat, azután egy egész sor szabály következik szókról, hangokról, betűkről, magánhangzókról és mássalhangzókról.

A III. és IV. oszt. tananyagáról nyújtott vázlat lehetőleg még sivárabb, azért a bírálók egybehangzó ítélete szerint a „Nyelvet és ne nyelvtant tanítsunk“ jeligéjü pályamunka határozottan hasznavehetetlen.

II. *Minden ember legyen ember és magyar.*

A munka módszerének nincs határozott jellege. Némelyik gyakorlata úgy indul, mintha Diesterweg-Scholz analitikai módszerét követné, de csakhamar ellankad és a már Grimmtől elítélt és megrótt mondatgyártás hibájába esik. E tekintetben kifogásaink ugyanazok, mint az előbb említett (I. sz.) pályamunkánál, de itt legalább a jó igyekezetet konstatálhatjuk. A jó igyekezet azonban még nem pótolja a tapasztalatot, tudást és a tanítási gyakorlottságot. A szerző nagyon is túlbecsüli a kis gyermek percepcio képességét, amit a tananyag rendkívüli bősége és a feldolgozás módja bizonyít.

Már az 1. gyakorlatban, melyben néhány összefüggéstelen mondattal vezeti be a tanítást, két-három sor „minta-mondat“ után azt tanítja: Ha valamely személyről vagy tárgyról valamit kimondunk, akkor mondat származik.

¹⁾ Az I. sz. bíráló *Vitt József*, Sárospatak, a II. sz. bíráló *Fischer Lipót*, L.-Szt-Miklós

Aki a II. osztályban valaha tanított, az tudja, hogy a *személy, a tárgy*, pláne *valamely* személy fogalmának helyes megállapítása nem olyan könnyű, mint a milyennek látszik és hogy így ajtóstól berohanni a nyelvtan épületébe nem lehet, még ha a *származik* szót nem is bolygatjuk. 16 gyakorlatban letárgyalja nemcsak az előírt tananyagot, hanem többnyire mintamondatok és mintaszók alapján, vagy némelykor minta és olvasmány nélkül szabályokat ad a szótagok elválasztásáról, az egyszerű tőmondat részeiről, a tulajdonnév és közös névről, a főnév többes számának képzéséről segédhangzókkal.

Külön szabályban foglalkozik az „a” és „az” névelők használatával, definiálja a személynévmást. (Első személy, aki beszél; ennek névmása: én) minden bevezetés vagy tárgyalás nélkül adja a melléknév és az ige definícióját, ismerteti az igeidőket, sőt az *igeragozás* fogalmát is magyarázza. (Ha valamely igét a személyes névmásokkal kapcsolatban használjuk, akkor azt mondjuk, hogy az igét „ragozzuk.”) A 16. gyakorlatnak címe: A mondat kifejezés módját tekintve.

Ugyanilyen terjedős a III. és IV. osztály tananyaga. A III. osztály kidolgozott mintaleckéje sem valami biztató. (Rendhagyó melléknevek.) Ebben az osztályban kívánja a szerző tárgyalni az alanyt mint beszédrészt (?), az állítmányt mint beszédrészt stb.

Érdekes a pályamunka után a szerző előszavát elolvasni, melyben a megírásánál követett elvekről számol be. „Oly tankönyvet óhajtok a tanítók és tanulók kezébe adni, mely egyrészt számol a tanulók szellemi fokával és a rendelkezésre álló idővel, másrészt a nyelvtudomány *ujabb* és *legujabb* haladását sem téveszti szem elől.” Tessék ezt a megjegyzést szembeállítani a fent elősorolt elemi II. oszt. anyaggal és elgondolni, hogy a IV. osztályban a folyamatos jelen, — folyamatos múlt, — történeti múlt, — végzett jelen, — végzett múlt, — folyamatos és végzett jövőről beszél és eklatáns példát látunk, hogy e pályamunka szerzőjénél a gyakorlat hogyan fedezi az elméletet.

Az I. sz. bíráló ezen pályamunka irányának szemlélésénél és anyagának ismertetése után a további bírálatot mellőzi és azon meggyőződésének ad kifejezést, hogy e könyvet *semmi szín alatt sem ajánlhatja kiadásra*.

A II. sz. bíráló ugyanilyen véleményen van és én, a fent elmondottak után, talán mondani is felesleges — csatlakozom a két bíráló véleményéhez.

A III. és IV. sz. pályaművek komolyan számbavehető munkák, melyek megérdemlik, hogy velük behatóbban foglalkozzanak.

III. *Nincs szebb nyelv a magyar nyelvénél* . stb.

A bírálók egyértelműen elismeréssel adóznak e munka szerzőjének. Az I. sz. bíráló erről a munkáról írta a legterjedelmesebb és legbehatóbb bírálatot. „Pályázóban előszava elolvasása után a feladata színvonalán álló szakembert kell felismernünk. Legott kitűnik, hogy munkája nem csekély pedagógiai és irodalmi készütségre támaszkodik általában véve be kell vallanom, hogy kollegám komoly megjelenése ugyancsak örömmel tölt el és ugyancsak vértézniem kell magam az öröm szuggerálta elfogultság ellen, midőn munkája átlapozásához fogok.” A bíráló kifogásolja, hogy e munka „izraelita elemi iskolák számára” és „Barna Jónás II. oszt. olvasókönyvé”-hez van alkalmazva, mivel a magyar nyelv tanításánál nincs szükség arra, hogy a felekezeti szempont abban kidomborodjék. Az által pedig, hogy a kiadandó nyelvkönyv csakis egy kijelölt olvasókönyvhöz támaszkodik, annak elterjedésének mesterséges gátat emelünk és az egyesületet anyagilag károsítjuk. Dicsérettel említi pályázónak azon buzgalmát, hogy zamatos szólás-módokat és rokonhangzású szókat összehord, de kevesli a III. és IV. osztályra előirányzott tananyagot és a „didaktikai menetre nézve sok van a rováson.” Azután hosszasan polemizál a szerzővel a munka belső didaktikai menetéről, melyre nézve 22 cikkelyben fejti ki a szerzővel nagyrészt ellenkező álláspontját.

Az előszóban elmondottak, különösen a fogalmazást illető dolgok, nagyon megnyerték a II. sz. bíráló tetszését és fokozták kíváncsiságát, hogy hogyan fogja szerző az ott ígérteteket megvalósítani: „Végére érven a munkának“ — úgymond — „igen sok részben csalódtam.“

A bíráló szerint a munka előnyei:

- a) helyes a tanmenet;
- b) a fogalmazás alapjául szolgáló képek alkalmazása;
- c) alkalmasak a feladatok és gyakorlatok a helyesírás begyakorlására;
- d) helyesen és helyén alkalmazott tanácsot ad. (Előbb gondolkodjunk, azután beszéljünk. Eszed járjon előbb nyelvednél.)

Ezen előnyöket ellensúlyozzák a lényeges hibák, melyek között első helyen áll a túlságos terjengősség. (89 írott oldal és 115 feladat.) A VI. gyakorlatban 17 szakaszba foglalja a mondatokat, mondókákat és versikéket, melyekkel a kétjegyű mássalhangzókat ismerteti). Hibáztatja a II. osztályban a helyesírási naplót, a gyakorlatok nagy részét magyartalan és pongyola szerkezetűeknek találja; erre nézve 16 példát idéz.

Amint az eddig elmondottakból is kitűnik, ezen pályamunka legbecsebb része az „Előszó“, mely számot ad azokról az elvekről, melyek szerint a szerző könyvét meg akarta írni. Nem marad azonban pusztán az elvek mellett, hanem a nyelvtanításnál követendő módszeres eljárást is körvonalozza. Ámde én is csak azt mondom, amit bírálótársaim: tisztelet, becsület a szerző intelligenciájának, szakképzettségének; elismerjük széles körű olvasottságát, komoly, becsületes törekvését, de gyakorlati, végrehajtó ereje nem éri fel elméleti képességét. A szerzőnél is beigazolódott Shakespeare mondásának helyessége: „Könnyebb húszat arra tanítanom, hogyan cselekedjenek helyesen, mint beállani a húsz közé egynek követni saját tanításomat.“

Mint Kern, Englien és Willmann elméletének híve, a mondat főrészei közül az alanynál fontosabb szerepet juttat az állítmánynak és követve a legújabbban nagyon elterjedt francia-angol grafikai szemléltetési módszert, a nyelvkönyvben képeket is kíván felvételni.

Az előszóban hangoztatott kitűnő eszmék közül ez utolsót ragadom ki, melyet a szerző a *fogalmazás tanításánál akar alkalmazni*. Beh kár, hogy ez a kísérlete nem sikerült, mert az eszme kitűnő és ebben az alakban új. Tudtommal ugyanis a francia-angol, svéd tankönyvek derűre, borúra szemléltetnek ott is, hol a képen való szemléltetés legalább is problematikus. Ha a főnevet akarjuk szemléltetni és egyes képekben bemutatunk embereket, állatokat, hegyeket stb., ilyenén való szemléltetés célra nem vezethet. Egészen más a fogalmazás tanítása. Egy jó képről egész történetet lehet leolvasni. Ha a tanító útmutatása és irányító kérdései alapján a tanuló a képet alaposan szemlélte és az ott ábrázolt eseményt összefüggő beszédben el tudja mondani, az így nyert nyelvanyag nagybecsű fogalmazványává dolgozható fel.

Itt érvényesül azután a tanító módszere: jól irányított kérdések alapján *olyan fogalmazványt kell készíttetni, hogy maga a fogalmazvány is szemléleti objektum legyen egy újabb nyelvjelenség, vagy akár egy nyelvtani egység bemutatásához*. Így kikerülhetjük az erőltetett mintamondatokat és nem utáltatjuk meg az irodalmi terméket a gyermekekkel, a szellemi produktum holttemén végzett grammatikai boncolás által.

Elöttem fekszik egy francia nyelvkönyvecske: Jean Bedel: L'année infantine de grammaire (Paris 1901) és módomban van párhuzamot vonni a pályamunka grafikai szemléltetése és a párizsi községi iskolákban használt nyelvkönyv szemléltető képeinek felhasználása között.

A pályázó a szemléltető képek felhasználásánál újra bebizonyította, hogy inkább az elmélet embere. Az első kép „A nyulak és békák c. mesét illusztrálja. Mit csinál evvel a képpel a szerző? Elmondja vázlatosan a mese tar-

talmát, azután feladatot ad: „Iráatok le a kép és az olvasmány alapján „A nyulak és a békák“ című mesét. A második kép „A sovány étel“ Jancsiját ábrázolja. Elmondja a történetet, azután feladatul adja: „Iráatok le a fenti elbeszélést.“ Az előszó után egészen mást vártunk.

Nézzük most a francia grammaire mit csinál a képpel.

Kép: Megrakott teherkocsi előtt leroskadt lovat üt a kocsis. A kocsi körül csoportosulást látunk, néhány ember megfogja a kocsis felemelt karját, ez haragosan néz az emberekre, kik őt a lovak ütésében megakadályozzák. A kép alatt: Le *pauvre* cheval, le *mechant* homme.

A kép után egész sor kérdés következik, melyekkel a tanító a gyermekek figyelmét a kép egyes részleteire irányítja, azután a gyermekek összefoglalják a képen ábrázolt eseményt. A kép jelzése a gyermekre gyakorolt benyomásnak kifejezése: *szegény* ló! *rossz* ember!

Ezek után a megbeszélés eredményeként nyert ítélet felhasználásával a *fogalmazvány* alapján beszélhet a tanító a melléknévről is: szegény, rossz, hasznos, nehéz stb.

A könyv szerzője az egyes képek felhasználására ötféle szempontot ajánl a tanítónak:

1. Pour apprendre à s' exprimer.
2. Exercice d'invention.
3. Orthographe usuelle.
4. Exercice de reflexion.
5. Famille de mots.

Csak azután tér át a tulajdonképeni grammatikára.

Ebből látnivaló, hogy mennyire elmaradt a pályamunka szerzője francia mintaképe mögött, pedig határozottan helyes nyomon járt, midőn a grafikai szemléltetést a fogalmazás tanításánál akarta alkalmazni.

IV. A *jónál van jobb is*.

Ha az előbb megbeszélte pályamunkának a bírálók elismeréssel adóznak is és készséggel elismerik, hogy az komolyan számbavehető munka: a IV. pályamű elolvasása után konstatálják e munka jeliségével, hogy „a jónál van jobb is.“

Ezen munka kevesebb aplommal lép fel, a szerző nem csillogtatja pedagógiai műveltségét, hanem szerény pár sorban ad számot törekvéséről, a gyakorlat emberének nyugodtságával tudatosan és biztos léptekkel törekszik célja felé. Elbeszélget a gyermekekkel; a beszélgetés eredménye, hogy a tanulók figyelmét bizonyos nyelvtényre hívja fel és ezt a tényt röviden konstatálja. Beszél pl. a házak megjelöléséről, a katonák rangjának jeléről, a vasuti őr jelzéseiről — így jut a hang jeléhez. „A beszédnek minden hangját más-más jellel jelöljük. A jeleket látom.“ A gyakorlat végén, mint eredményt konstatálja:

Vannak írott betűk.
Vannak nyomtatott betűk.
Vannak nagy betűk.
Vannak kis betűk.

Ezeket a tényeket azután szemlélteti és végre írásban begyakoroltatja. Ilyen a menet az összes gyakorlatokban.

A menetre nézve csak két megjegyzésünk van:

1. A nyelvtényt helyesebb volna a többoldalu szemléltetés, azaz a „Beszélgetés“ után megrögzíteni.

2. Ezt a „Vannak“ jelzést nem lehet következetesen ilyen alakban (a mondat elején) használni, mivel egyrészt a kifejezést néha magyartalanná teszi, másrészt egyhangu, sőt unalmas. (Igy pl. mikor már megmondtam . . ezek mássalhangzók“, teljesen felesleges nyomban utána mondani: („Vannak mássalhangzók.)

Az olvasmányokról való beszélgetés nem mindenütt sikerült; némely helyütt az egyszerű lekérdezés. Hogy gondos kidolgozás mellett a szerző milyent tud produkálni, arra például szolgál „A szántó-vető“ című olvasmány feldolgozása, mely mintaszerű.

Igaz ugyan, hogy ez az eljárás a könyvnek a vezérkönyv színezetét adja, de az nemcsak hogy nem baj, hanem határozottan előny: valahára megszabadulunk a lélekölő és szellemet tompító száraz grammatizálástól. Mert utóvégre is a nyelvtanításnál a főcél, hogy nyelvet tanítsunk, hogy a gyermeket beszéltesük.

Az I. sz. bíráló a szerzőben „tudatosan és tervszerűen dolgozó embert, készült pedagógust“ ismer fel, „számba veszi a kedélyt, midőn a gyermek-irodalom igazi kincseivel igyekszik tanítását eleveníteni; például szolgáló mondatai nem ötletszerűen összehánytak, de szorosan összefüggnek egyrészt a belőlük levont nyelvtani ismerettel, másrészt egymással.“ A II. osztályban a többes szám ismertetését is kívánja (a magas és mélyhangú magánhangzók után), a IV. osztályban pedig az összetett mondatot semmi szín alatt sem mellőzné. A tananyag elrendezésére (külső menet) hét változtatást ajánl, azután végig megy az egyes gyakorlatokon és részletesen bírálja azokat.

A II. sz. bíráló dicsérettel említi, hogy a szerző nem hord össze annyi anyagot, mint a III. sz. pályamunka, amit a kis gyermek meg nem emészthet; hogy „nem ad definíciókat, hanem beszélni tanítja a gyermeket és gondolkodásának megfelelően érteti meg vele az előírt tananyagot.“ — A munkában talált hibák lényegtelenek és könnyen kiigazíthatók. (Hét kifejezés.)

Látnivaló tehát, hogy a bírálat ezen munkánál lényeges kivetni valót nem talál: az összes megjegyzések a tananyag sorrendjére, bővítésére, vagy egyes szavak, kifejezések módosítására vonatkoznak.

A lényeges hibák vagy fogyatkozások hiányának konstataásával a munka minőségének pozitívuma is kidomborodik. *Ez a pályamunka igazi nyelvkönyv*; lényegesen elüt a többi pályamunkától és a közkézen forgó nyelvtani könyvektől. A többiek *nyelvtani szabályt* kívánnak tanítani és ezen cél szolgálatába süllyesztik *a nyelvet*, a szerző pedig *nyelvet tanít*: beszélget, gyarapítja a tanulók nyelvkincsét és fogalomkörét, gyakoroltatja a kifejezés technikáját. Nem szabályt tanít, nem definíciót ad, hanem az olvasmány és beszélgetés eredményeképpen *rámutat a nyelvtényre*. Ez az elemi nyelvtanításnak igazi célja; ezt tartotta a szerző szemelőtt és munkáját igazi rátermettséggel a gyakorlott és képzett tanférfiúra valló ügyességgel végezte.

Az egyes pályaművek alapos tanulmányozása, összehasonlítása és kvalitásainak mérlegelése után mind a három bíráló *egyhangú ítélete* alapján „*A jónál van jobb is“ jellegű nyelvkönyvet, mint abszolút becsü és véleményünk szerint helyes módszerű munkát ajánljuk az Orsz. Izr. Tanítóegyesületnek kiadásra.* A munka sajtó alá rendezése alkalmával a bírálók megjegyzéseinek figyelembevételét kérjük, mely jegyzetek ezen célból a szerzőnek rendelkezésére bocsátandók.

Tisztelt Választmány!

Örömmel jelentem be a pályázat ezen eredményét, mellyel a nyelvkönyveknek évek óta huzódó kérdése remélhetőleg megoldást nyer. A pályaművek fölött hozott *egyhangú* ítélet ez alkalommal annál nagyobb súlyú, mint-

hogy nem *birálóbizottság* döntött, melynek kebelében az egyhangú határozat esetleg vita és az eltérő nézetek összeegyeztetésének eredménye lehet; hanem három különálló bíráló, kik egymást nem ismerték és akik közül mindegyik önállóan állapította meg véleményét anélkül, hogy a másik véleményéről tudomása lett volna. Én is csak akkor vettem kézhez a két birálatot, mikor a magam véleményét már megalkottam, hogy az összefoglaló birálatot megszerkeszthessem. Így tehát a birálatok objektivitása a lehetőség határáig megőriztetett. Remélem, hogy a birálat tárgyát képező nyelvkönyv méltón állja meg helyét tankönyveink sorozatában.

Schichtancz Ármin.

OR - ZSE
Könyvtára